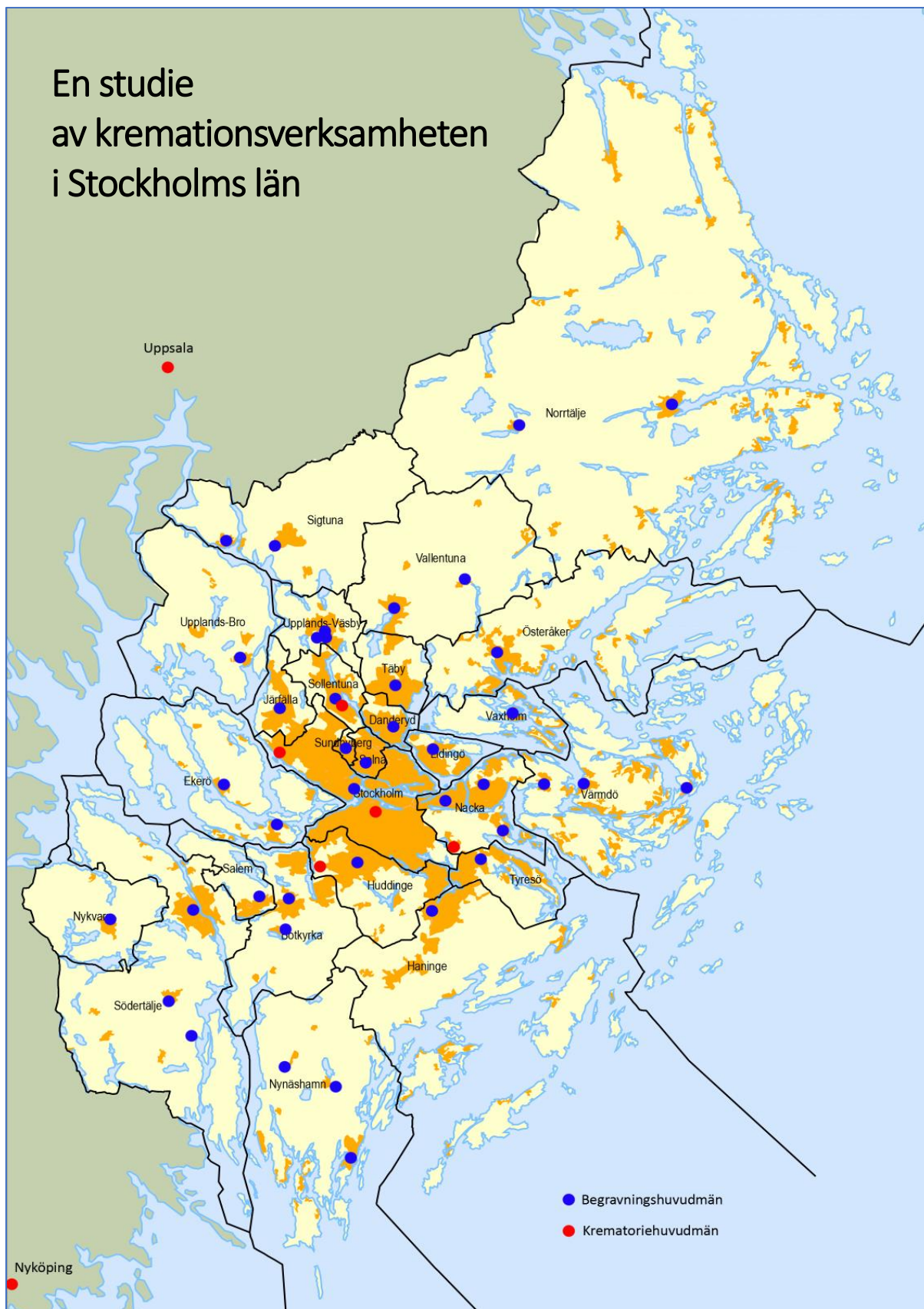

En studie av kremationsverksamheten i Stockholms län

Innehåll

Inledning.....	2
Anläggningsöversikt	4
Silverdals krematorium i Sollentuna	5
Nya krematoriet och Råcksta krematorium i Stockholm stad.....	7
S:t Botvids krematorium i Huddinge	9
Storkällans krematorium i Nacka	11
Länsgemensamma frågor	13
Avtal.....	13
Transporter.....	14
Stora ugnar	14
Det ekonomiska åtagandet	15
Egenfinansiering	15
Extern upplåning	15
Balansräkningen	16
Ersättningsformer i två ekonomier	16
Fakturering	17
Kremationsbehov	18
Befolkningsutveckling.....	18
Dödsfallsutveckling.....	19
Kremationsfrekvens	22
Transporter.....	24
Uppdragskremationer	25
Krishantering	26
Sammanvägning	28
Överväganden	30
Förslag	34
Nytt krematorium i norr.....	34
Renovering av Silverdals krematorium	34
Renovering av Storkällans krematorium	34
Renovering av S:t Botvids krematorium.....	34
Forum för samverkan	34
Begravningshuvudmän i Stockholms län.....	36

Inledning

I Stockholms län finns 41 begravningshuvudmän (församlingar och pastorat) varav fyra också är krematoriehuvudmän (Sollentuna och Nacka församling, Huddinge pastorat samt Stockholms stad). Geografiskt är de lokaliserade enligt omslagsbilden och förtecknade på sidan 36. Varje begravningshuvudman har skyldighet att tillhandahålla kremering. De 37 begravningshuvudmän som inte har eget krematorium har knutit avtal med krematoriehuvudmännen och på så sätt tagit sitt ansvar.

Beslut att bygga krematorierna har fattats av respektive krematoriehuvudman grundat på behov, intresse och ekonomiska förutsättningar. Fyra av de fem krematorierna byggdes på 60-talet. Vi har inte uppfattat att byggandet föregicks av samråd med angränsande begravningshuvudmän. Eftersom det inte finns någon överordnad organisation i denna fråga har det inte heller förekommit något regionalt övergripande perspektiv på etablerandet.

Det verkas som att den nuvarande organisationen med fyra krematoriehuvudmän och 37 avtalande begravningshuvudmän snarare har växt fram organiskt än genom gemensamma eller övergripande överväganden.

I stort sett är det två krematorier som försörjer den södra delen av länet. Stockholms stad har två krematorier, i huvudsak dimensionerade för stadens egna behov.

I den norra delen finns ett krematorium. Länets kapacitet i den norra delen är ifrågasatt, två krematorier är i behov av genomgripande reoveringar och under pandemin 2020 var det mycket hög press på två krematorier. Av dessa skäl har behovet av denna regionala utredning växt fram.

Begravningshuvudmän som inte har egna krematorier väljer oftast, även om det förekommer avvikelser, att nyttja det närmast belägna krematoriet. Vi väljer att se Stockholms län som en region som ska vara självförsörjande vad avser kremationer och där anläggningarnas lokalisering ska vara optimal. Mentalt eliminerar vi församlings-, pastorats- stifts- och kommungränser.

Vi har valt att dela in länet i tre delar: norra delen, Stockholms stad och södra delen. Två av de fem krematorierna tillhör Stockholms stad vilka drivs under stadens ekonomiska förutsättningar medan de andra tre drivs inom Svenska kyrkans ram och finansieras med en inom Sverige enhetlig begravningsavgift.

Vårt syfte med denna rapport är att prognostisera behovet av kremationskapacitet på lång sikt och därmed ge underlag för anpassning av strukturen och för en rustik verksamhet.

Vissa delar av denna rapport innehåller vetenskapligt framtagna data och är redovisade på detaljerad nivå. Andra delar av rapporten är översiktliga beskrivningar som grundas på erfarenhet men som inte är verifierbara. Slår man samman säkra och lite osäkrare data så blir slutresultatet tyvärr ändå osäkert. Vissa bilder gör därför inte anspråk på att vara korrekta utan snarare värden som våra bedömningar kretsar kring. Våra slutsatser pekar ändå i en tydlig riktning som vi känner oss bekväma med.

Många uppgifter i denna utredning har hämtats från utredningen "Den framtida kremationsverksamheten", SKKF 2017. För närmare beskrivningar och fördjupningar hänvisas till den rapporten.

I tabellerna använder vi inte alltid samma årtal som utgångspunkt för jämförelser. Det beror på att vi ibland vill visa på konsekvenser vid kriser. Då använder vi år 2020. Ibland vill vi utgå från ett normalår

och då kan vi använda varken 2019 (ovanligt lågt) eller 2020 (ovanligt högt). Då använder vi helst en femårsperiod som jämförelse eller om sådana data inte finns använder vi år 2018.

Under utredningens gång har vi haft möten med flera begravnings- och krematoriehuvudmän för att efterhöra kapacitet, pandemisituationen, renoveringsbehov och framtidsplaner. Dialogen ska inte ses som ett godkännande av vad som skrivits i denna version av utredningen, mer som ett underlag.

Rapporten innehåller många bilder vilket kan försvåra själva läsandet genom att man hoppar fram och tillbaka. För att i viss mån förenkla läsandet har vi valt att konsekvent först skriva en text och därefter illustrera sakförhållandet med en bild. Text först, bild sedan.

Några begreppsförklaringar

- Dödstal (mortalitet): ett värde som anger antalet dödsfall per 1 000 invånare.
- Bisättningslokal: Lokal för förvaring och visning av den döde, oftast i form av kylutrymmen.
- Kylrumskapacitet: Vi har tagit fram ett mått för att kunna jämföra kylrumskapacitet mellan olika krematorier. Kylrumskapaciteten är det antal arbetsdagar det tar innan kylutrymmena blir fulla om krematoriet stängs av. Genomsnittet i Sverige är 15,9 dagar.
- Egenkremationer: Kremationer av avlidna som är folkbokförda i den kommun där kremationen sker
- Uppdragskremationer: Kremationer av avlidna som är folkbokförda i annan kommun än där kremationen sker
- Rökgasrening: En ugn ska förses med en konstruktion (linje) för rening av rökgas. En sådan linje kan vara separat för en ugn eller gemensam för två ugnar. Separata linjer skapar en mer robust verksamhet.

Den grupp som tagit fram denna utredning har letts av SKKF:s VD Jan Olov Andersson och därutöver bestått av kyrkogårdskonsulent Mattias Elofsson, Torbjörn Samuelsson, konsult vid Energiprojekt E&S AB och knuten till SKKF som expert i krematoriefrågor, Staffan Yngvesson, konsult vid Treklängen AB och knuten till SKKF som expert i ekonomifrågor samt som huvudsekreterare Johan Hermelin, konsult vid J Hermelin AB.

Stockholm i maj 2021

Anläggningsöversikt

Kapaciteten i ett krematorium beräknas normalt till 5,5 kremationer per ugn och dag. Med avdrag för tid för underhåll av ugnarna, semesterar etc ger detta en kapacitet på 1 320 kremationer per år och ugn. Genom att arbeta övertid kan kapaciteten ökas med ca 20 - 30 % vilket kan behövas till exempel vid en kris.

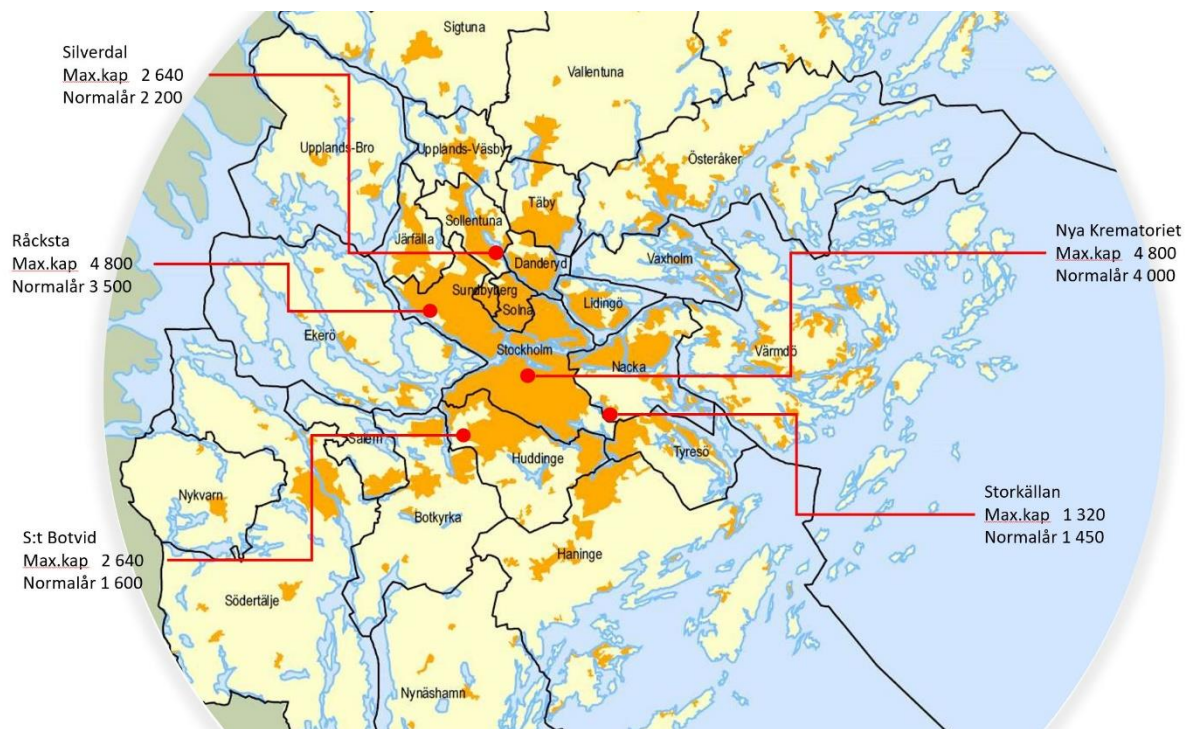

Bild 1. Det finns fem krematorier i Stockholms län.

Data per 2018	Norra	Stockholms stad	Södra	Summa
Befolkning	737 716	962 154	644 254	2 344 124
Antal avlidna	5 496	6 438	4 252	16 186
Antal begravningshuvudmän	21	1	19	41
Antal krematoriehuvudmän	1	1	2	4
Antal krematorier	1	2	2	5
Antal ugnar	2	8	3	13
Kapacitet antal kremationer/ugnar	1 320	1 100	1 320	
Kapacitet antal kremationer/år	2 640	9 600	3 960	16 200
Antal kremationer	2 824	7 298	3 014	13 136
Kremationsfrekvens	88,8 %	86,6 %	82,6 %	
Dödstal (avlidna per 1 000 invånare)	7,45	6,69	6,60	

Bild 2. Faktatabell hela länet.

	Silverdal	Stockholm	Storkällan	St Botvid	Uppsala	Fagersta	Nyköping	Summa
Upplands Väsby	299	19	1	7	5	1		
Vallentuna	189	14		3	1			
Österåker	331	26	3	4	3	1		
Järfälla	3	61		5	1	460		
Ekerö	2	161		2		2		
Upplands-Bro	5	162	1	2	2	6		
Täby	446	35		10	8	2	1	
Danderyd	225	12		2	6			
Sollentuna	439	40	2	9	11	3		
Sundbyberg	5	299	2	2	1	5		
Solna	29	520	1	4	5	3		
Lidingö	403	33	4	11	2	1		
Vaxholm	71	5	1					
Norrtälje	64	54	1		582	4		
Sigtuna	286	20	1	4	8			
Norr om Stockholm	2 797	1 461	17	65	635	488	1	5 463
Värmdö	13	12	212	10	4	4	2	
Huddinge	3	106	6	458	6	1	2	
Botkyrka	5	35	1	395		2	1	
Salem	1	11	1	103	3		1	
Haninge	32	109	382	43	7	2	5	
Tyresö	18	61	229	16	1		3	
Nykvarn		1		51	1			
Södertälje	4	12		553	2		50	
Nacka	44	106	437	25	6		5	
Nynäshamn	1	260	2	6	1			
Söder om Stockholm	121	713	1 270	1 660	31	9	69	3 804
Stockholm stad	118	5 833	77	96	39	29		6 192

Bild 3. Kremationer i Stockholms län år 2020.

Silverdals krematorium i Sollentuna

Översikt

Silverdals krematorium byggdes 1969, ligger i Sollentuna kommun och har två ugnar med gemensam rökgasrening och 66 kylrumsplatser. Nuvarande ugnar och rökgasrening installerades 1998.

Reningsmetoden är pulvermetoden. Som stödbränsle används RME. Förbrukningen är relativt låg. Anläggningen servas regelbundet men en del driftstörningar förekommer som dock vanligen avhjälpas med telefonsupport från ugnslieferantören. En ugn murades om mars 2017 och en ugn mars 2021. Gasanalytatorerna för förbränningsstyrningen är av modernt slag. Värmeåtervinning sker endast då krematoriet är i drift. Ackumulatorer finns ej.

Normalt kan man utföra 12 - 13 kremationer per arbetsdag och man har tillstånd att utföra 3 000 kremationer per år. Övertidsarbete behövs inte vid normal belastning. År 2018 som var ett normalt år genomförde Sollentuna 2 824 kremationer, varav 390 var egna och 2 434 var uppdragskremationer (bild 4).

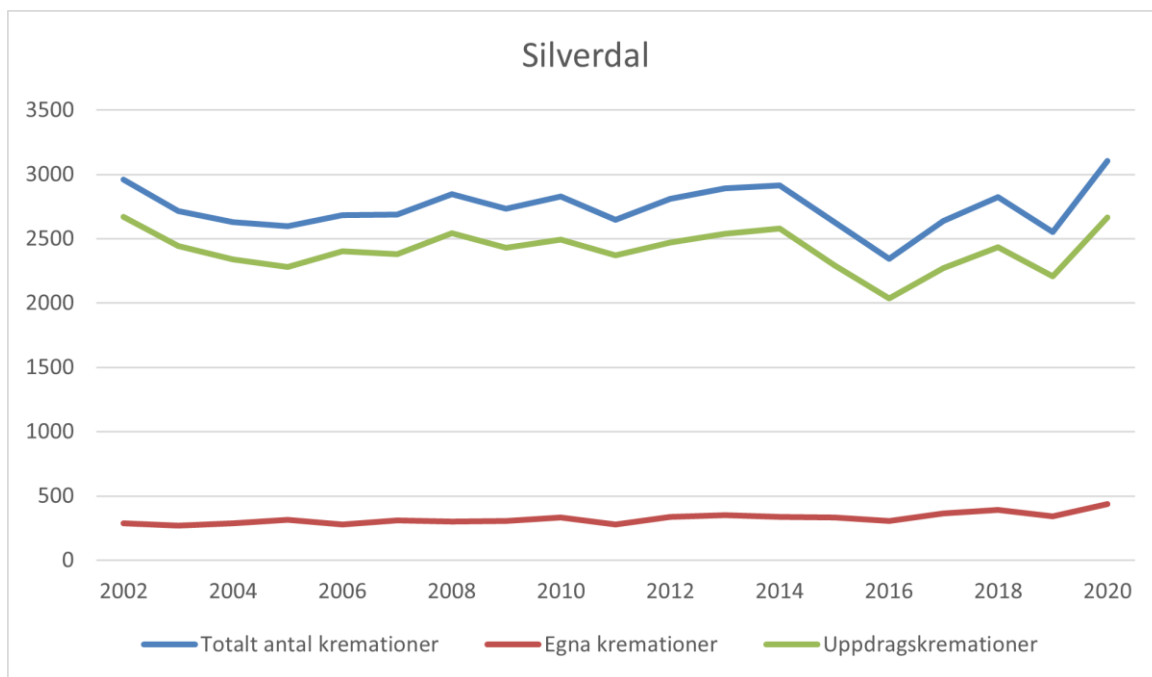

Bild 4. Kremationer i Silverdal år 2002 till 2020.

Avtal

Sollentuna har avtal med 16 begravningshuvudmän. Avtalen gäller i två år. Alla uppdragskremationer faktureras. Sollentuna församling överväger att inte förnya ett antal av avtalen på grund av kapacitetsbrist. Avtalet med Solna sades upp för några år sedan av detta skäl.

Renoveringsbehov

Förutsättningarna att öka kapaciteten med ytterligare en ugn är dåliga/obefintliga eftersom krematoriet dels ligger i en grop, dels ligger nära bostadsbebyggelse. Med en mindre utbyggnad/tillbyggnad finns möjlighet att ha två ugnar med separata rökgasreningslinjer samt viss utökning av kylutrymmena.

Personal

Krematoriet har fyra anställda vilket gör bemanning känsligt för frånvaro. Man skulle behöva växla personal med kyrkogårdspersonal så att fler kan styra processen.

Krisplanering

Sollentuna har en särskild markyta som kan tas i bruk vid en kris med många avlidna.

Erfarenheter från pandemin

Under pandemin våren 2020 gjordes 14 - 16 kremationer per dygn under 6 - 7 dagar varje vecka. Detta var på absoluta gränsen av krematoriets kapacitet, både vad gäller personella resurser och ugnarnas teknik. Som komplement till de egna kylutrymmena införskaffades kylcontainers. Stockholms kyrkogårdsförvaltning införskaffade särskilda kylrum i slakthusområdet vid Johanneshov som man erbjöd kollegerna. Sollentuna behövde inte nyttja dessa.

Sollentuna församling upplevde att man, när pandemin rasade som värst, tvingades spänna bågen väsentligt mycket hårdare än andra krematorier.

Efterlysning

I den dagliga, operativa verksamheten fungerar samarbetet med de andra krematorierna bra. Församlingen efterlyser ökad samverkan i händelse av kris till exempel i form av en sambandscentral.

Antal ugnar	2 st
Rökgasrening	1 gemensam linje
Kylrumskapacitet	66 platser / 6,2 dagar
Antal kremationsavtal	16 st
Renoveringsbehov	Styrssystem, en ny rökgasreninglinje, flera kylrumsplatser, värmeåtervinning

Bild 5. Faktatabell Silverdals krematorium.

Nya krematoriet och Råcksta krematorium i Stockholm stad

Översikt

I Stockholms stad bedrivs inte begravningsverksamheten av stadens 25 församlingar utan av en kommunal förvaltning: Kyrkogårdsförvaltningen. Verksamheten ligger ekonomiskt helt inom stadens styrning och ekonomi. Det innebär att staden fastställer sin egen begravningsavgift utan att vara en del av den enhetliga begravningsavgift som råder inom Svenska kyrkans ram. I Stockholms stad är begravningsavgiften 6,5 öre per 100 skattekronor. Den enhetliga begravningsavgiften är 25,3 öre per 100 skattekronor.

Stockholms första krematorium i Hagalund byggdes 1887 som ett provisorium. Det lades ned 1909 när ett nytt krematorium som låg på Norra kyrkogården togs i bruk. Detta lades i sin tur ned 1984. Råcksta krematorium byggdes 1964 och nödvändiggjordes av den omfattande nybyggnationen inom nordvästra Stockholm. Skogskrematoriet byggdes 1940 och togs ur bruk samtidigt som Nya krematoriet invigdes 2014.

Förvaltningen betraktar verksamheten som stabil, det finns naturligtvis vardagsutmaningar men inga stora problem. Man har gjort en prognos över befolkningsutveckling och kommit fram till att den nuvarande kapaciteten räcker på sikt. Båda krematorierna är svåra att bygga till för att utöka kapaciteten om det skulle uppstå behov i framtiden.

Kylutrymmen

Nya kylhuset på Norra begravningsplatsen	250 platser
Skogskrematoriet	198 platser
Nya Krematoriet	156 platser
Råcksta krematorium	ca 100 platser
Totalt	ca 700 platser

Förvaltningen anger sin kapacitet till fem kremationer per ugn och dag vilket för alla åtta ugnarna ger en total kapacitet på 9 600 kremationer per år. Man har tillstånd att utföra 12 000 kremationer per år. Övertidsarbete behövs sällan nu när tekniken fungerar bra.

År 2018 som var ett normalt år genomförde Stockholm 7 298 kremationer, varav 5 020 var egna och 2 278 var uppdragskremationer (bild 6).

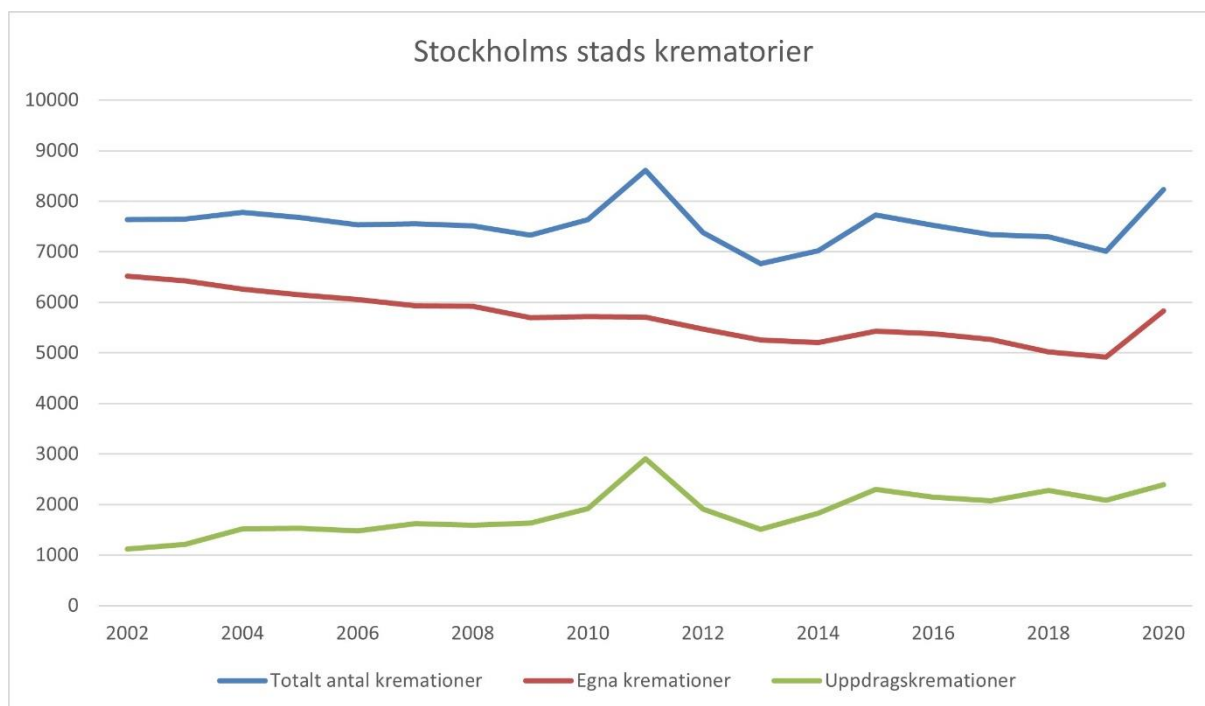

Bild 6. Kremationer i Stockholms stad år 2002 till 2020.

Nya krematoriet

Nya krematoriet har fyra ugnar med separata rökgasreningslinjer. Reningsmetod är pulvermetoden. Som stödbränsle används biogas och förbrukningen är något över normal.

Anläggningen servas av personalen själva samt två gånger per år av serviceföretag. Driftavbrott på grund av felande teknik förekommer men betydligt mindre nu än under tidigare år. Bottenbyten och vissa reparationer har utförts. Vissa ommurningar är planerade att utföras under 2021.

Värme från rökgaskylningen ackumuleras och används för uppvärmning av Nya krematoriet och Skogskrematoriet. Planering pågår inför anslutning till fjärrvärmesystemet.

Råcksta

Krematoriet har fyra ugnar. Rökgasrening installerades i mitten av nittiotalet som ett av de första krematorierna i landet. Nuvarande fyra ugnar kopplade till två rökgasreningslinjer installerades 2003. Reningsmetod är pulvermetoden. Som stödbränsle används biogas och förbrukningen är något över normal.

Anläggningen servas av personalen själva samt två gånger per år av serviceföretag. Driftavbrott på grund av felande teknik förekommer. Ugnarna murades om 2016 och 2017.

Under åren har inga större uppdateringar av teknik och styrsystem utförts. Värmen från rökgaskylningen är ansluten till fjärrvärmesystemet.

Avtal

Staden har avtal om kremationsservice med 28 begravningshuvudmän i länet. Med Sollentuna och Huddinge har man ömsesidiga avtal om kremation. I två fall har man också avtal om bisättning. Samtliga uppdragskremationer faktureras. Avtalen är treåriga utan angiven uppsägningstid.

Personal

Förvaltningen anser att bemanning är väl anpassad efter behoven.

Krisplanering

Förvaltningen har en krisplan byggd i flera steg:

- anlita andra krematorier i allt större cirklar,
- tillräckligt stora kyl- och frysutrymmen,
- systematiskt underhåll,
- ytor som kan tas i bruk vid en kris med många avlidna och
- övertidsarbete.

Erfarenheter från pandemin

Under pandemin ökade beläggningen på sjukhusens bårhus snabbt och de blev så småningom fulla/överfulla. För att få en jämnare belastning på krematorierna hade det varit bättre att successivt skicka kistorna vidare till krematorierna. Nu fick krematorierna en onödigt fördröjd och högre belastning. För att klara detta användes ugnarna även på lördagar och vissa röda dagar. Med denna förstärkning upplevde förvaltningen ingen kapacitetsbrist. Man fick ingen ökad efterfrågan från Nacka eller Sollentuna.

Trots påfrestningar kunde förvaltningen hantera de problem med kylförvaring och kremationer som uppstod under våren 2020 utan att man hamnade i någon krisliknande situation.

Efterlysning

Förvaltningen saknar ett forum för att se över det gemensamma behovet inom länet.

	Räcksta	Nya krematoriet
Antal ugnar	4 st	4 st
Rökgasrening	2 gemensamma linjer	4 separata linjer
Kylrumskapacitet	700 platser /24,1 dagar	
Antal kremationsavtal	28 st	
Renoveringsbehov	Styrssystem	

Bild 7. Faktatabell Stockholms stads krematorier.

S:t Botvids krematorium i Huddinge

Översikt

S:t Botvids krematorium som ligger i Huddinge kommun byggdes 1961. Man har två ugnar med gemensam rökgasrening och kylrumsplatser för 100 kistor. Rökgasrening installerades 1998 men byttes ut i samband med att krematoriet genomgick en stor renovering 2011. Rökgasrening enligt pulvermetoden. Som stödbränsle används RME. Förbrukningen är normal. Värme från rökgaskylningen ackumuleras och används för uppvärmning av kapell, krematorium, servicebyggnad och ekonomigård. Anläggningen servas av personalen själva samt två gånger per år av ugnslieferantören. Driftavbrott på grund av felande teknik förekommer sällan. Ugnarna murades om 2017. Vissa uppdateringar av styrssystem har utförts.

Huddinges beläggning ligger klart under sitt kapacitetstak. De kan gärna åtaga sig att ta över delar av de uppdrag som idag ligger på Nacka. Huddinge har gjort uppdragskremationer åt Gotland i samband med renoveringar av detta krematorium. Huddinge ligger också närmast till för att avlasta Gotland vid en kris.

Normalt kan man utföra 10 kremationer per arbetsdag och man har tillstånd att utföra 3 500 kremationer per år. År 2018 som var ett normalt år genomförde Huddinge 1 518 kremationer, varav 381 var egna och 1 137 var uppdragskremationer (bild 8).

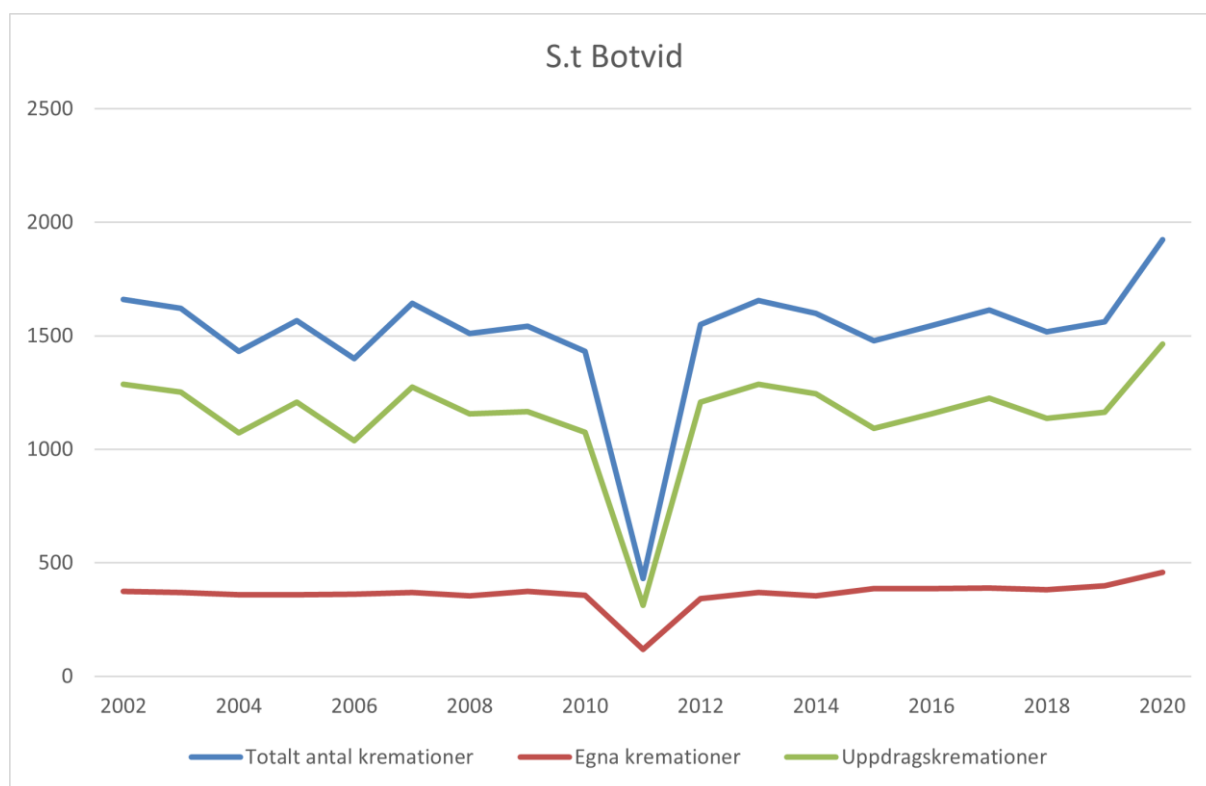

Bild 8. Kremationer i S:t Botvid år 2002 till 2020.

Avtal

Huddinge har avtal med 14 begravningshuvudmän. Avtalen är ett-åriga med sex månaders uppsägningstid. För närvarande faktureras alla uppdragskremationer men man överväger att upphöra med detta.

Renoveringsbehov

Några större renoveringar är inte planerade.

Personal

Bemanningen är på tre man vilket man anser är sårbart.

Krisplanering

Huddinge har en stora markytor som kan tas i bruk vid en kris med många avlidna.

Erfarenheter från pandemin

Under pandemin förstärkte man med personal som normalt arbetade på begravningsplatserna. Viss personal jobbade hemifrån för att undvika smitta. Under pandemin tog man emot ca 100 avlidna från Nacka och Sollentuna. När det var som mest intensivt hade man ca 5 kremeringar per dag och ugn och jobbade sju dagar i veckan. Man upplevde inte någon egentlig trång sektor.

Antal ugnar	2 st
Rökgasrening	1 gemensam linje
Kylrumskapacitet	100 platser / 15,4 dagar
Antal kremationsavtal	13 st
Renoveringsbehov	Ommurning av ugn

Bild 9. Faktatabell Sammanställning över S:t Botvids krematorium.

Storkällans krematorium i Nacka

Översikt

Storkällans krematorium som ligger i Nacka kommun byggdes år 1970 och är försett med en ugn. Nuvarande ugn och rökgasrening (pulvermetoden) installerades år 2000. Som stödbränsle används HVO. Förbrukningen är normal. Värme från rök-gaskylningen ackumuleras och används för byggnadsuppvärmning.

Anläggningen servas av personalen själva samt av servicefirma. Driftavbrott på grund av felande teknik förekommer i stort sett varje vecka. Ugnen murades om februari 2020. Styrsystemet uppdaterades 2014. Under 2021 kommer brännarna att bytas.

Normalt kan man utföra 6 kremationer per arbetsdag och man har tillstånd att utföra 2 000 kremationer per år. För att hinna med behöver man ofta arbeta övertid. År 2018 som var ett normalt år genomförde Nacka 1 496 kremationer, varav 271 var egna och 1 225 var uppdragskremationer (bild 10).

Avtal

Nacka har avtal med sju begravningshuvudmän. Avtalen är ett-åriga med sex månaders uppsägningstid. Man fakturerar samtliga uppdragskremationer men överväger att upphöra med detta.

Renoveringsbehov

Lokalerna är opraktiska och i behov av renovering. Byggnaden är varken säker eller praktisk – allt ligger i nedervåningen. Den tekniska livslängden är i princip slut. Hela byggnaden är i behov av totalrenovering. I kylrummet finns fuktproblem sedan flera år. Det är möjligt men inte helt enkelt att bygga ut krematoriet med en ugn. Till byggnaden hör unika kapell som inte kan rivas.

Man upplever att det knappt är värt att lappa och laga anläggningen. Förutsättningarna för ett nytt krematorium behöver studeras.

Personal

Man upplever det svårt att rekrytera kompetent personal.

Krisplanering

Nacka har stora markytor som kan tas i bruk vid en kris med många avlidna.

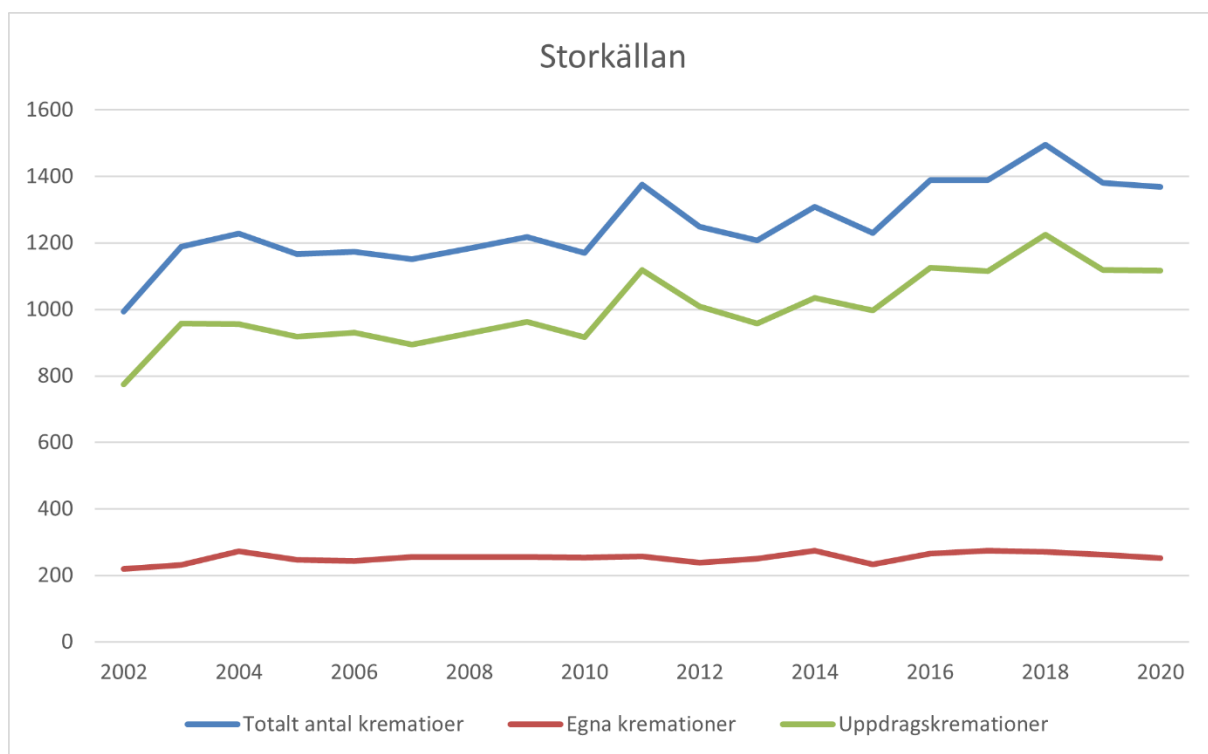

Bild 10. Kremationer i Storkällan år 2002 till 2020.

Erfarenheter från pandemin

Pandemin blev en stor utmaning. Redan innan pandemin började var det tekniska problem med ugnen och mitt under pandemin havererade askberedaren. Man tvingades skicka kistor och askor till Silverdal och Nya krematoriet. För att klara verksamheten arbetade man övertid och förstärkte med personal från kyrkogårdsförvaltningen.

Efterlysning

Nacka församling anser att samarbetet mellan krematoriehuvudmännen borde formaliseras.

Antal ugnar	1
Rökgasrening	1 linje
Kylrumskapacitet	72 platser / 12,5 dagar
Antal kremationsavtal	7
Renoveringsbehov	Ugn, kylutrymmen, övriga lokaler

Bild 11. Faktatabell Storkällans krematorium

Länsgemensamma frågor

Avtal

I länet finns 64 tvåpartsavtal om kremationstjänster. Avtalen är ett-, två- eller treåriga med ingen eller sex månaders uppsägningstid.

	Antal avtal
Sollentuna	16
Stockholm	28
Nacka	7
Huddinge	13

Bild 12 visar var huvuddelen av kremationerna sker idag. Just denna fördelning har uppstått genom de bilaterala avtalen. I huvudsak är fördelningen rimlig och effektiv med undantag för några orter.

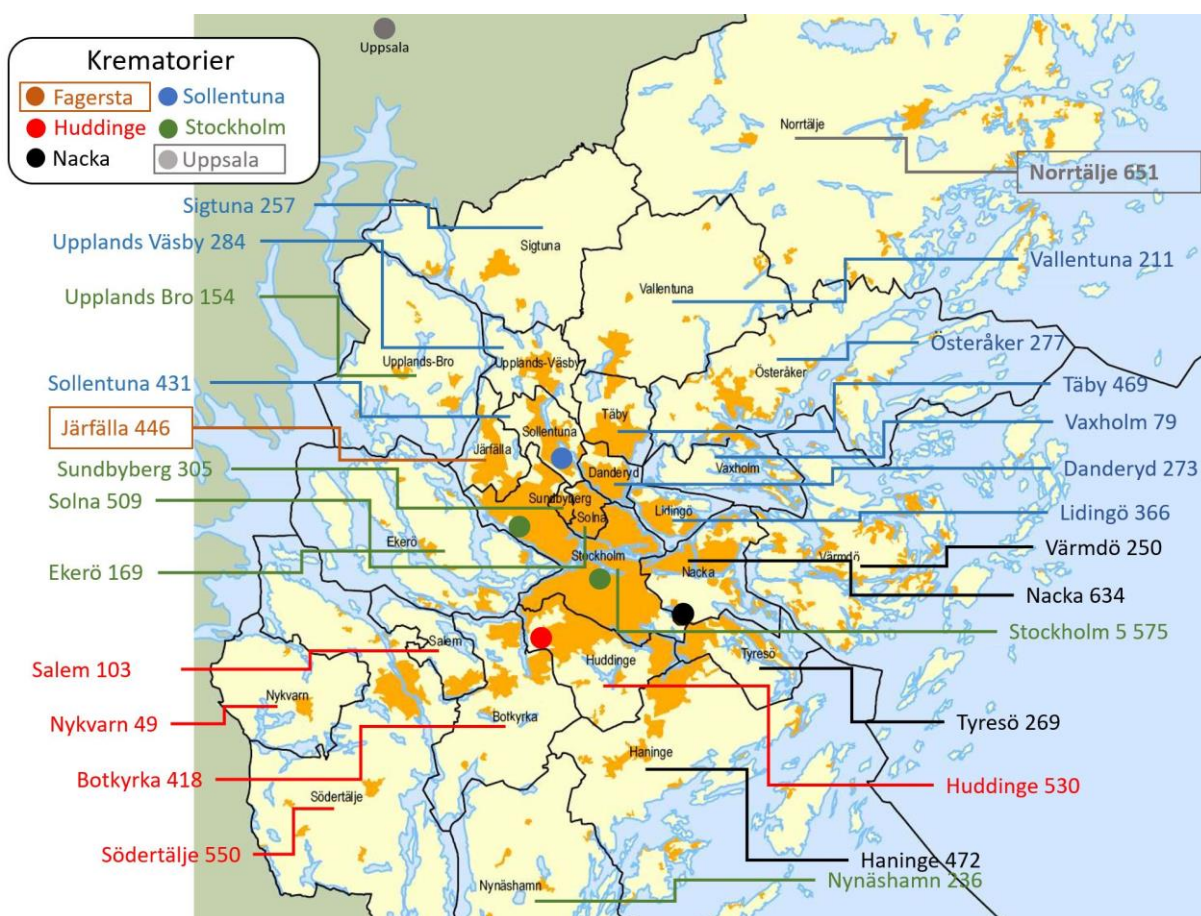

Bild 12. Antal och plats för kremationer från respektive kommun år 2018.

I de flesta avtal regleras att krematoriehuvudmannen inte tar något ansvar för störningar vid force majeure. I många avtal berörs hanteringen vid kriser inte alls. I vissa fall måste framförhållningen ses som mycket kort. Om ett avtal sägs upp är det inte givet att det finns ett lämpligt alternativ.

I några fall skulle transportkostnader och miljöpåverkan kunna minskas om avtalen utgick från en helhetsbild av vad som skulle vara effektivaste transporterna i länet. Inte från ett tvåpartsperspektiv.

Transporter

Begravningshuvudmannen avgör till vilket krematorium en avliden ska transporteras. Alla begravningshuvudmän i länet har knutit avtal om kremationstjänster. I dessa avtal framgår vid vilket eller vilka krematorier som kremering kan ske. Om anhöriga har särskilda önskemål får annat krematorium anlitas. Det kan också finnas andra skäl för att vissa kremationer sker på annat ställe än det närmaste. Vår statistik (bild 3) visar att detta är mer undantag än regel.

Det är många olika organisationer som transporterar avlidna mellan bårhus, krematorier, ceremonilokaler och begravningsplatser. Flera församlingar har egna fordon, ett antal begravningsentreprenörer driver tillsammans med en kistfabrikant det gemensamma bolaget BBT. Fonus och Ignis samt några mindre begravningsbyråer har egna transportavdelningar.

Beroende på avstånd transporteras kistorna i bilar som rymmer 1, 2 eller 4 kistor. Nyligen presenterades en elbil för två kistor vilket är intressant av miljöskäl.

I Stockholms stad går i princip alla transporter som startar norr om slussen till Råcksta krematorium och övriga till Nya krematoriet. Kyrkogårdsförvaltningen har anlitat Trafikkontoret för att analysera om kistor och urnor körs på mest miljömässiga och ekonomiska sätt. Utredningen är ännu inte klar.

Stora ugnar

Krematorieugnar är i de flesta fall dimensionerade för att klara en kista med maxbredd 90 cm och en maximal vikt på 200 kg. På ett antal orter har ugnar byggts som klarar maxbredd 100 cm (två klarar maxbredd 105 cm) och maxvikt 300 kg. Komplikationer i samband med kremation av så stora stoft har dock gjort att man vid de flesta krematorier bestämt att den högsta tillåtna vikten ska vara 250 kg. Då menar man att det arbetsmiljömässigt går att hantera kremationer på ett rimligt säkert sätt.

Inom länet är det endast Nya krematoriet som har en ugn anpassad för stora kistor (105 cm). Eskilstuna och Linköping är de närmst liggande utanför länet med maxbredd 100 cm. Med hänsyn till att Stockholms län rymmer mer än 20 % av Sveriges befolkning ser vi det som nödvändigt att det finns åtminstone två ugnar anpassade för stora kistor.

Det ekonomiska åtagandet

Att bygga ett krematorium eller anlägga en begravningsplats är förenat med stora ekonomiska åtaganden. I viss mån gäller nedanstående resonemang även för omfattande reparationer. En begravningshuvudman har två alternativ att finansiera en sådan investering: egenfinansiering eller upplåning externt.

Egenfinansiering

Om församlingen har överlikviditet kan byggandet av ett krematorium finansieras med egenfinansiering. Med överlikviditet avser vi banktillgångar som inte behövs i den dagliga, operativa verksamheten. Församlingen kan använda överlikviditeten till investeringen. Församlingen äger krematoriet men begravningsverksamheten tar kostnaden i form av internränta och avskrivning. Internräntan fastställs inomkyrkligt av Kyrkokansliet och är relaterad till statslåneräntan. Genom denna internräntenivå får församlingen en låg ränteintäkt eftersom statslåneränteläget är omkring noll. Vi ser tre aktuella situationer som begränsar tillgången på överlikviditet:

- Den avtagande intäkten av kyrkoavgiften.
- Församlingens egna behov av att nyttja överlikviditeten.
- Alternativnyttan som ofta är kapitalplacering.

Avtagande intäkt

Intäkten från kyrkoavgiften har avtagit under det senaste decenniet. Det innebär för många församlingar och pastorat att man antingen måste börja spara eller – om man arbetar med oförminskad styrka och tar av eget kapital – att man går med förlust. Bägge alternativen medför att den kyrkliga verksamheten förbrukar det utrymme som eventuellt finns i form av överlikviditet.

Församlingens behov

Församlingar och pastorat arbetar nu med lokalförsörjningsplaner. Dessa berör kyrkobyggnadsbestånd och övrigt fastighetsbestånd. Om planerna pekar på att förändringar behöver göras så kommer likviditet att behövas för att finansiera dessa förändringar. Dessa lokalförändringar lär rimligen prioriteras före investeringar i begravningsverksamheten eftersom den lever under andra ekonomiska betingelser.

Kapitalplacering

För att arbeta med bibehållen verksamhetsnivå fordras att andra intäkter kompenserar den lägre kyrkoavgiftsintäkten. Många församlingar söker efter alternativa intäktskällor. Det kan finnas ett värde i att öka risknivån något och placera överlikviditeten i aktiv kapitalförvaltning. En sådan kapitalförvaltning ger ofta en högre avkastning än att låna ut pengar till begravningsverksamheten.

Slutsats

I de flesta församlingar/pastorat kan dessa tre situationer inträffa var för sig eller parallellt. Det reducerar eller helt eliminerar begravningsverksamhetens möjligheter att finansiera sina investeringar med församlingens likviditet. Och de lär bli än mer begränsade i framtiden. Så församlingarna/pastoraten lär få nöja sig med att för begravningsverksamhetens räkning låna i bank – och till en högre kostnad än dagens internränta.

Extern upplåning

Det andra alternativet till finansiering är alltså att församlingen/pastoratet lånar externt i bank. Då betalar församlingsverksamheten räntekostnaderna, vilka fördelas direkt på begravningsverksamheten.

Många församlingar upphandlar redan idag krediter för begravningsverksamheten. Det sker dels i den bank som Svenska kyrkan har ramavtal med, dels i andra stora banker som arbetar sig in på detta kundsegment. Det är ett relativt nytt affärsområde för både Svenska kyrkan och bankerna och därmed viktigt för bägge parter att gå in i förhandlingar med god kunskap om varandras villkor.

Begravningsavgiften är en "skatt" som alla skatteskyldiga ska erlägga och som fördelas som en intäkt till församlingarna/pastoratet. Det borde kunna betraktas som en långsiktigt säker intäkt som en begravningshuvudman ska kunna luta sig mot vid extern upplåning.

Många kreditinstitut delar inte denna uppfattning och de är osäkra på pastoratets/församlingarnas kreditvärdighet. Detta främst för att man inte förstår och inte kan bedöma det inflöde av kapital som myndighetsuppdraget genererar.

Finansieringen av begravningsverksamheten står därmed i en situation som är relativt ny för både in- och utlånare. Vi är övertygade om att det finns församlingar/pastorat som har tecknat justa avtal med banker. Vi tror att det på vissa håll finns god kunskap om finansiering av investeringar i begravningsverksamheten inom Svenska kyrkans hägn. Vi vill med detta uppmuntra till dialog för att lära av varandra.

Balansräkningen

När en begravningshuvudman finansierar en investering med ett lån så påverkas båda sidor av balansräkningen: skulder och tillgångar. Det externa lånet gör ju att skulderna ökar men samtidigt ökar tillgångarna i form av till exempel anläggningstillgångar. Församlingens egna kapital förändras inte genom att ett lån tas upp, däremot ökar balanssumman.

I balansräkningen redovisas inte skälet till att ett lån tas upp. Inte heller om ett lån finansierar både församlings- och begravningsverksamhet. Detta bör klargöras i årsredovisningens kommentarer. Då behöver det inte råda något tvivel om på vilka grunder som en kredit är upptagen eller varför balansräkningen ser ut som den gör. En kreditgivare får då ett underlag för att göra en korrekt bedömning.

Under 2021 ska församlingar och pastorat – för första gången och på uppdrag av Svenska kyrkan på nationell nivå – lämna statistik över värdet av begravningsverksamhetens anläggningstillgångar. Statistiken ska ge en korrekt bild av hur tillgångarna ändras över tid. Frågan om dess finansiering behöver dock inte ingå i statistiken. I takt med en ökad kreditgivning till begravningsverksamheterna så kan dock denna information komma att bli aktuellt framöver.

Ersättningsformer i två ekonomier

I Stockholms län finns två olika organisationsformer för begravningsverksamheten: Stockholms Stad och ett antal kyrkliga begravningshuvudmän. Stockholms stad har egen begravningsavgift som skiljer sig väsentligt från den nivå som gäller bland de kyrkliga huvudmännen.

Det statliga uppdraget till både kommunala och kyrkliga huvudmän är enhetligt och likvärdigt. Syftet är inte att generera vinst i verksamheten. Stockholms stad har sin begravningsavgift och de kyrkliga huvudmännen har sin enhetliga begravningsavgift. Vi har alltså en identisk verksamhet i två separata ekonomiska flöden som inte har annat gemensamt än det som avtalas. Vi ser det därför som naturligt att det förs en öppen dialog inte bara om kremationskostnaden utan också om hur regionens gemensamma resurser används under normala förhållanden och under kriser.

Fakturering

I de flesta kremationsavtalen regleras att uppdragskremationer ska faktureras löpande. Några krematorier fakturerar inte uppdragskremationer och några huvudmän överväger att upphöra med fakturering.

Konstruktionen bakom den enhetliga begravningsavgiften medför att fakturering av uppdragskremationer inte får någon betydelse för församlingarnas ekonomi. Det spelar ingen ekonomisk roll om en krematoriehuvudman avstår från att fakturera. Det kan betraktas som ett administrativt besvär utan betydelse.

En normalstor begravningshuvudman betalar ca 1,5 mkr årligen för sina uppdragskremationer. Sollentuna församling fakturerar ca 7 mkr för sina uppdragskremationer. Det är relativt stora belopp som bör synas i årsredovisningen för att göra en rättvisande bild av verksamheten. Om kremationshuvudmännen övergår till kvartals- eller halvårsvis fakturering så blir det administrativa besväret obetydligt.

Stockholms uppdragskremationer kommer inte att upphöra eftersom de inte ingår i systemet med den enhetliga begravningsavgiften. Eftersom Stockholms stad utför uppdragskremationer åt alla begravningshuvudmän i länet så kommer alla att få fakturor för kremationer. Det ger en märklig ekonomisk bild om vissa uppdragskremationer finns upptagna i redovisningen, medan andra inte redovisas. Vi anser det därför rimligt att alla uppdragskremationer faktureras och redovisas på samma sätt som alla andra kostnader och intäkter.

Kremationsbehov

Befolkningsutveckling

Befolkningsutvecklingen är den viktigaste faktorn för att beräkna det framtida kremationsbehovet. Som framgår av bild 13 beräknas Stockholms stad och Norra länet ha en större befolkningsökning än södra länet. Befolkningen i hela länet beräknas år 2050 vara 450 000 invånare fler än år 2021.

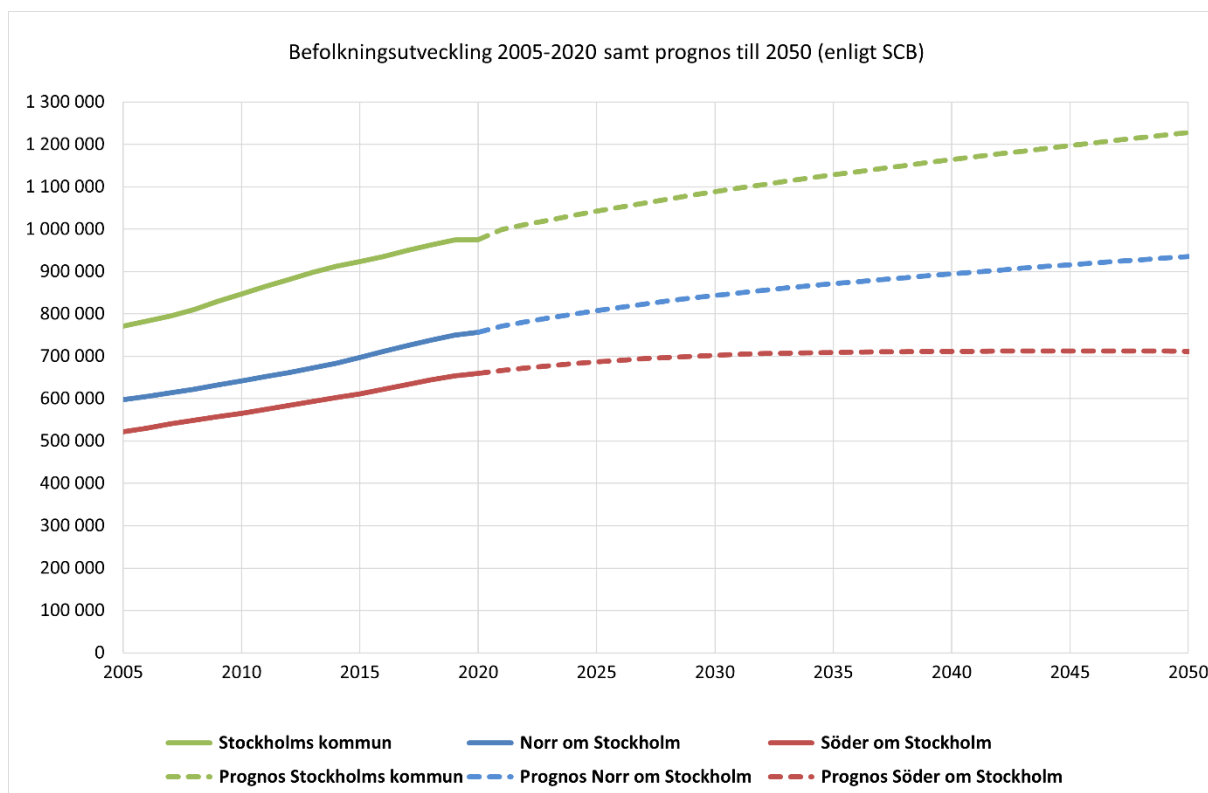

Bild 13. Prognos över befolkningsutvecklingen fram till år 2050.

I framför allt Stockholms stad var befolkningsökningen ovanligt låg år 2020. Eftersom staden hade ett födelseöverskott så berodde förändringen snarast på en ökad utflyttning. Det spekuleras om denna ström beror på pandemin, prisökningar på bostäder, distansarbete eller något annat. Det är för tidigt att ha en uppfattning om orsaken, eftersom data saknas om vilka grupper som ändrat sitt flyttbeteende.

Det är därför att följa upp befolkningsutvecklingen om några år för att se om det som hände i Stockholm år 2020 var ett tillfälligt hack i kurvan eller en ny trend.

I bild 14 gör vi en första grov prognos av antalet kremationer år 2050. Vi gör beräkningen utifrån SCB:s prognos över befolkningsutvecklingen och utifrån medelvärden i Sverige. Det innebär att vi räknar med ett dödstal på 9,0 och kremationsfrekvensen 85%.

	2018		2050	
	Befolkning	Ant krem	Befolkning	Ant krem
Norra länet	737 716	4 881	935 000	7 153
Stockholms stad	962 154	5 575	1 228 000	9 394
Södra länet	644 254	3 511	712 000	5 447
Totalt	2 344 124	13 967	2 875 000	21 994

Bild 14. En första prognos av antalet kremationer år 2050 grundad på befolkningsutvecklingen och för Sverige normala dödstal och normal kremationsfrekvens.

Dödsfallsutveckling

Det skulle kunna vara ett rimligt antagande att antalet dödsfall är konstant proportionellt med antalet invånare. Så är dock inte fallet. Om man ser på hela riket så kretsar dödstalen kring 9,0. Men dödstalen skiljer sig mellan kommuner och de skiljer sig över tid. Under perioden 2008 - 2020 var dödstalet i en kommun ett visst år så lågt som 4,94 döda per 1 000 invånare. I en annan kommun ett annat år var dödstalet så högt som 12,36. Variationen är stor. Det finns flera orsaker till detta. En anledning är medelåldern. Norrtälje och Nynäshamn är de kommuner som har högst medelålder. Sundbyberg, Huddinge och Botkyrka har lägst medelålder (bild 15).

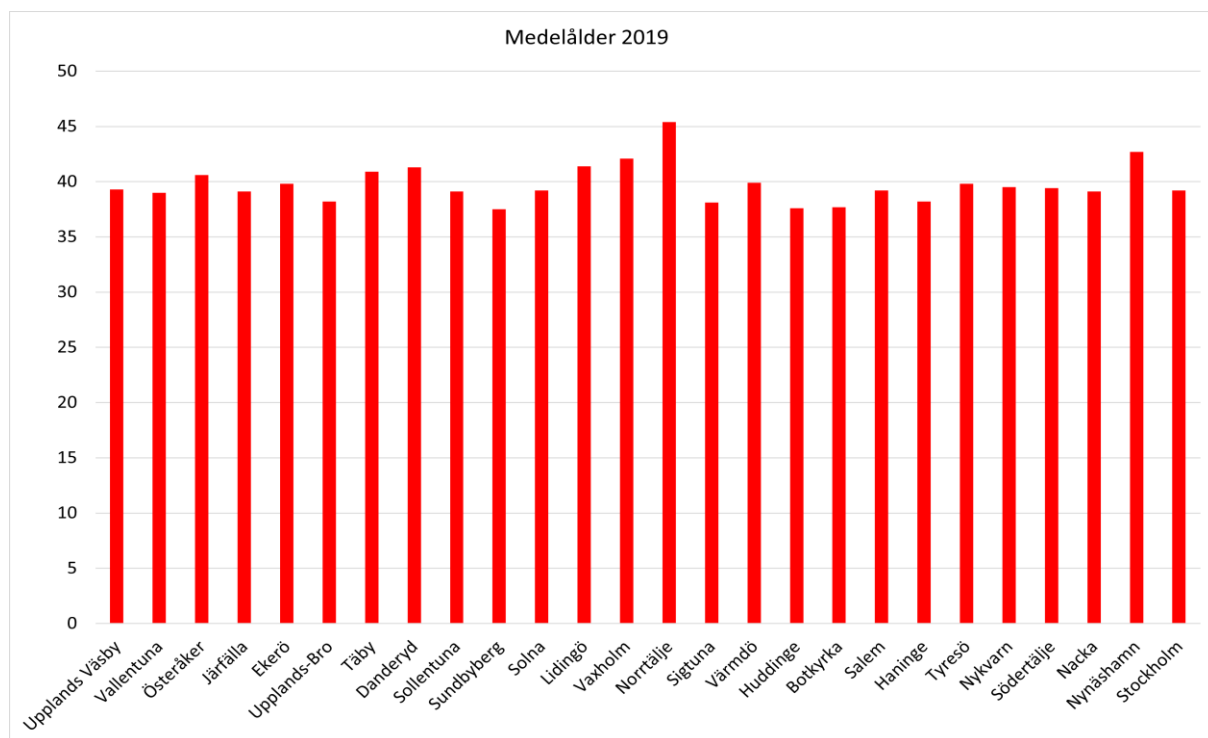

Bild 15. Medelåldern i länets kommuner.

Frågan är dock om medelåldern är ett konstant förhållande eller om flyttkarusellen ändrar medelåldern i en kommun. Om man ser på rörelserna inom länet så verkar det som att fler unga flyttar till Stockholms stad och fler äldre flyttar till norr eller söder. Medelåldern förändras knappast alls i Stockholms stad medan den ökar i de andra delarna av länet.

	2009	2019	Förändring
Södra länet	37,9	38,8	+0,9
Stockholms stad	39,1	39,2	+0,1
Norra länet	39,6	40,0	+0,4

Bild 16. Medelåldern förändrades knappast i Stockholms stad men ökade i norra och framför allt i södra delen av länet.

Vad som händer i lite äldre åldersgrupper är kanske ännu mer intressant. Den grupp som beräknas avlida 2025 – 2045 ökar med 6 - 7000 personer i södra och norra delen av länet. I Stockholm ökar gruppen med det dubbla (ca 12 000) personer. Den grupp som beräknas avlida 2045 – 2065 ökar med ca 14 000 personer i alla tre länsdelarna.

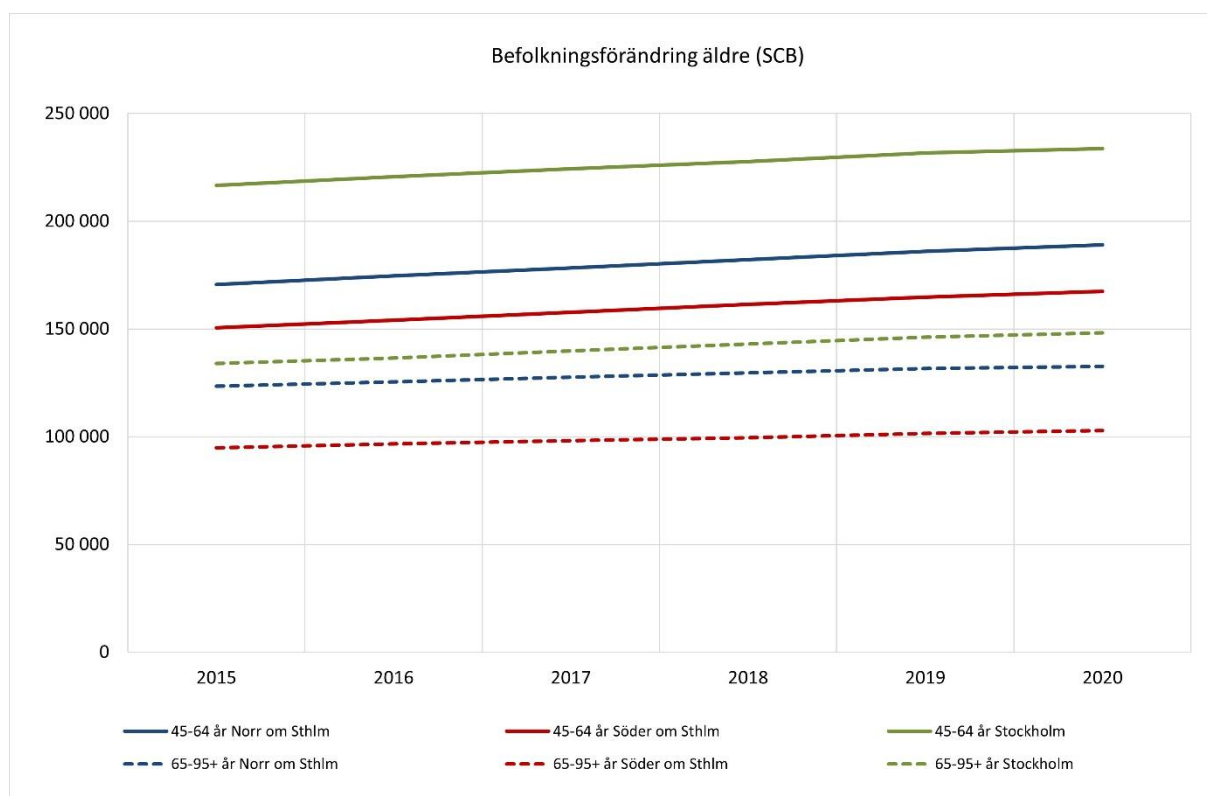

Bild 17. Förändringar i åldersstrukturen under perioden 2015 – 2020.

En annan orsak till att dödstalet inte följer befolkningsutvecklingen är medellivslängden som har ökat med ca åtta år sedan 1970. Fram till 2040 beräknas medellivslängden i Sverige öka med ytterligare 1,9 år. Medellivslängden ökar inte lika mycket i alla delar av Sverige. Stockholm tillhör ett av de län där medellivslängden ökar mest.

Kopplingen mellan befolkning och dödstal är som vi redovisat ovan inte linjär/parallell. Och den kan skilja sig åt inom länet.

Bild 18 visar sambandet mellan befolkning och antalet dödsfall. Att de streckade linjerna pekar starkt upp år 2020 hänger enbart samman med pandemin. År 2019 var också ett extraordinärt år med få avlidna på grund av begränsad influensaspridning. Åren 2008 till 2018 får anses mest representativa för utvecklingen. Bilden visar att antalet avlidna i norra och södra delen är relativt linjära/parallella

med befolkningsutvecklingen. Däremot har dödstalen sjunkit i Stockholm stad. År 2018 var antalet avlidna i Stockholms stad 900 färre än år 2008 trots att befolkningen var 150 000 personer fler då.

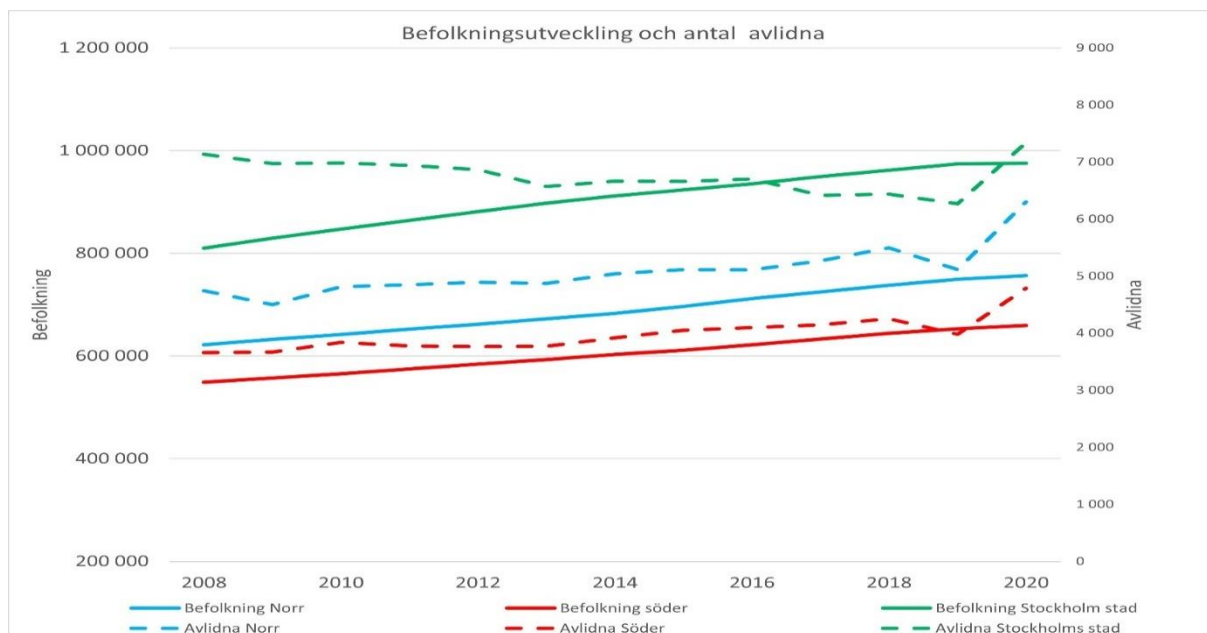

Bild 18. Antal avlidna följer inte alltid befolkningsutvecklingen.

På kommunnivå kan man se att dödstalen skiljer sig mellan kommunerna. Norrtälje och Nynäshamn har höga dödstal. Nykvarn och Värmdö har låga (bild 19).

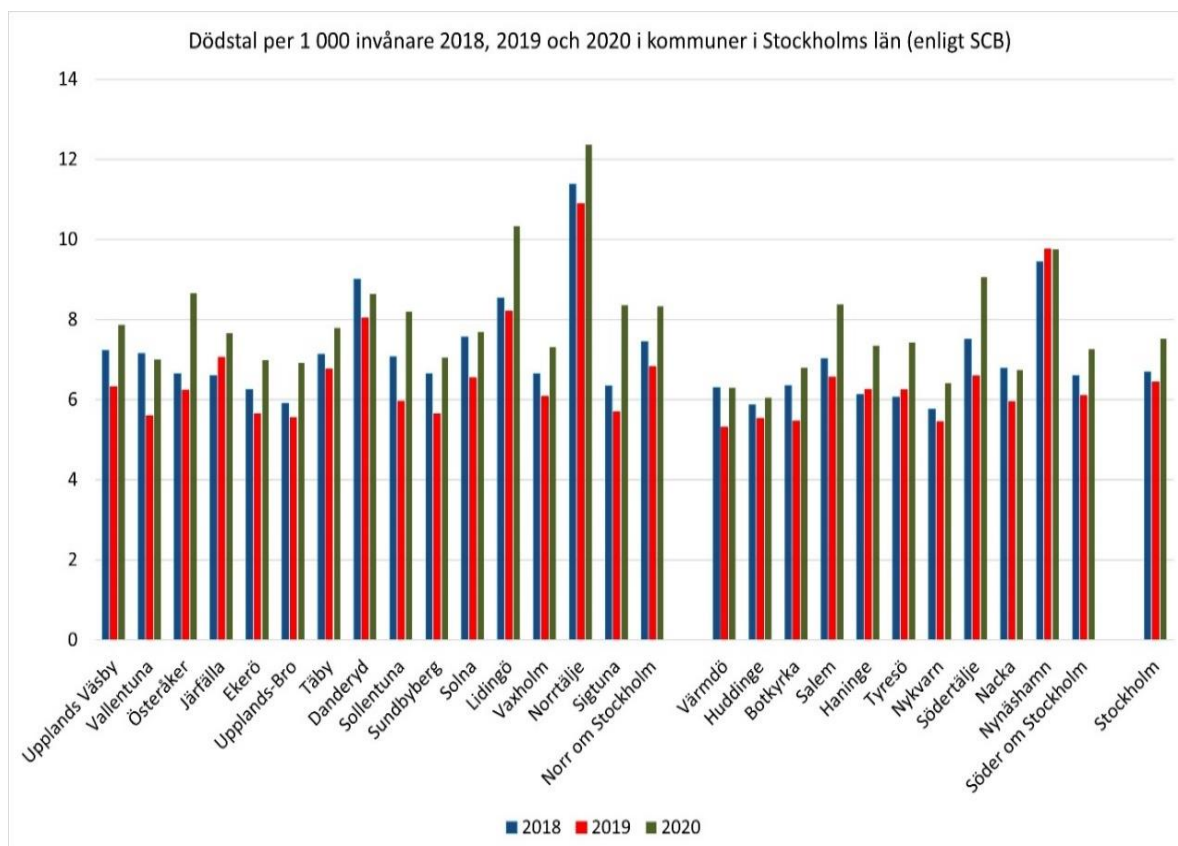

Bild 19. Dödstalen i länets kommuner.

De olika förhållande som vi redovisat ovan pekar åt olika håll vad gäller dödstal. Sammanfattningsvis bedömer vi dock att dödstalen under vår utredningshorisont kommer att vara lägst i Stockholms stad, något högre i södra delen av länet och högst i norra.

Kremationsfrekvens

I Sverige skiljer sig kremationsfrekvensen geografiskt men ligger mellan 70 – 95 %. I Stockholms län är det ungefär samma intervall. I första hand är det religionstillhörighet och utbud av olika gravskick som påverkar kremationsfrekvensen. Effekten av en procents förändring visas i tabellen nedan.

	<u>1 % motsvarar</u>
Norra länet	55 kremationer
Stockholms stad	64 kremationer
Södra länet	43 kremationer

Låt oss ta som exempel att kremationsfrekvensen i Stockholms stad skulle minska med 5 %. Det skulle innebära ca 320 färre kremationer vilket motsvara ca 13 veckors drift i en ugn.

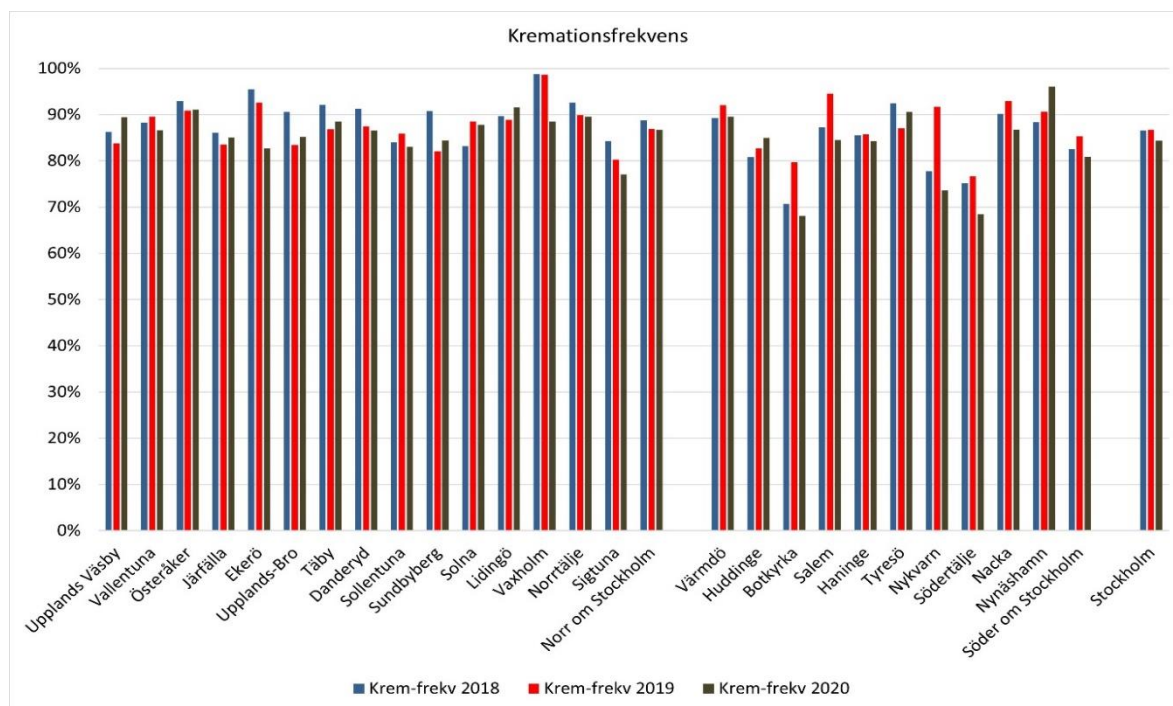

Bild 20. Kremationsfrekvensen skiljer sig mellan kommunerna. Vaxholm har högst och Botkyrka lägst.

Till SKKF:s rapport "Den framtida kremationsverksamheten" tog SCB fram statistik över andelen avlidna människor som kommer från länder med en tro som i huvudsak förespråkar kistbegravning. Av bild 21 framgår att andelen utrikes födda ökar något, vilket skulle tala för en något minskad kremationsfrekvens. Å andra sidan finns indikationer på att ättlingar till utrikes födda i viss utsträckning anpassar sina traditioner till de som är vanligast i Sverige. Från det år som denna rapport skrivs kommer ytterligare en generation hunnit förflyta till år 2050.

Det finns alltså två trender att ta hänsyn till: fler utrikes födda och generationsanpassningen. De pekar åt var sitt håll i fråga om kremationsfrekvens.

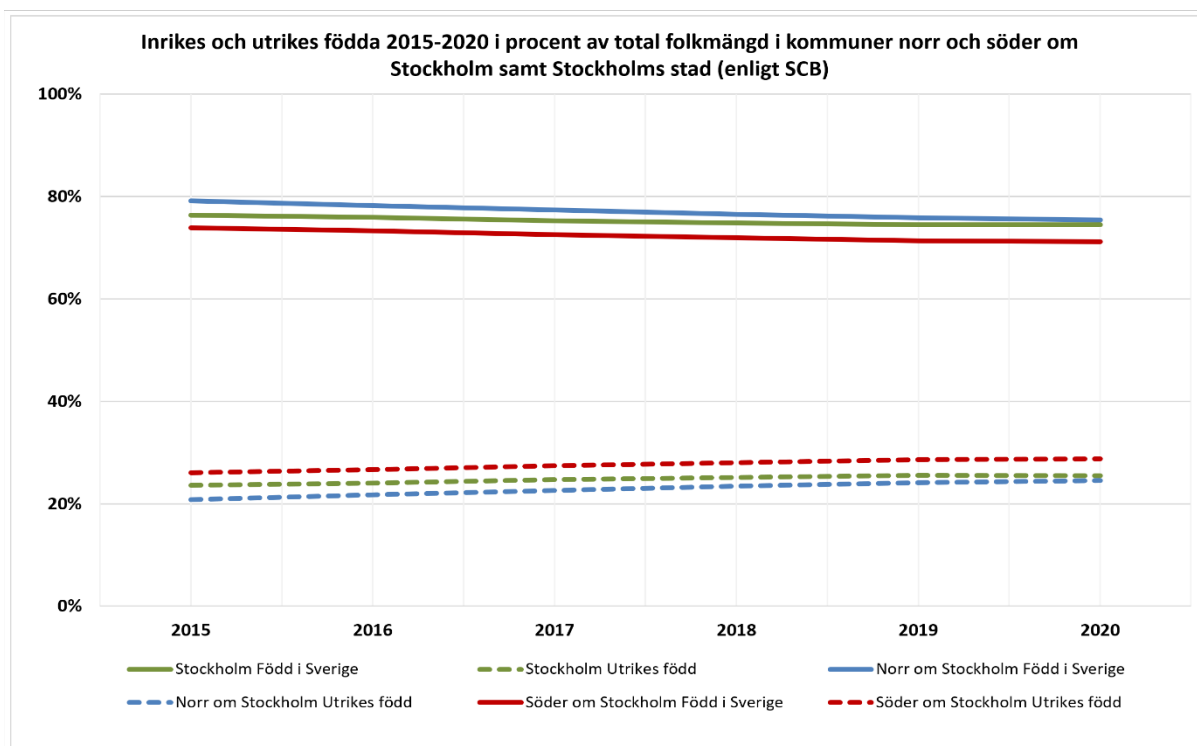

Bild 21. Antalet inrikes och utrikesfödda.

I Stockholms län har den genomsnittliga kremationsfrekvensen under lång tid legat högt (ca 85 %). Men tyvärr har vi statistik endast för hur kremationsfrekvensen ser ut i de tre olika delarna av länet från år 2018. Så underlaget är tunt för att dra några bestämda slutsatser (bild 22). En sammantagen analys gör ändå att vi tror på en något lägre kremationsfrekvens mot slutet av perioden. Särskilt i södra delen av länet.

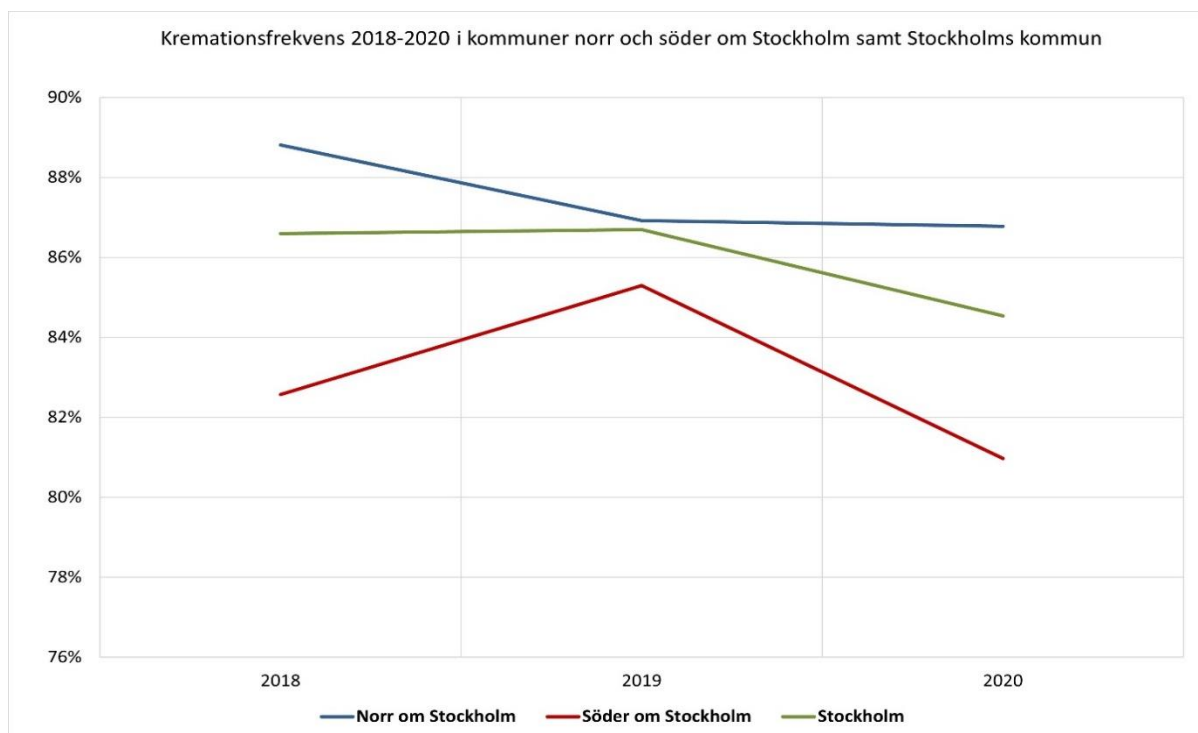

Bild 22. Kremationsfrekvensende tre senaste åren.

Transporter

Av miljöskäl och av ekonomiska skäl bör avlidna transporteras till närmaste krematorium. Här bör varken läns-, kommun-, stifts-, kontrakts-, pastorats- eller församlingsgränser ha någon betydelse. Inte heller transportföretagets hemvist.

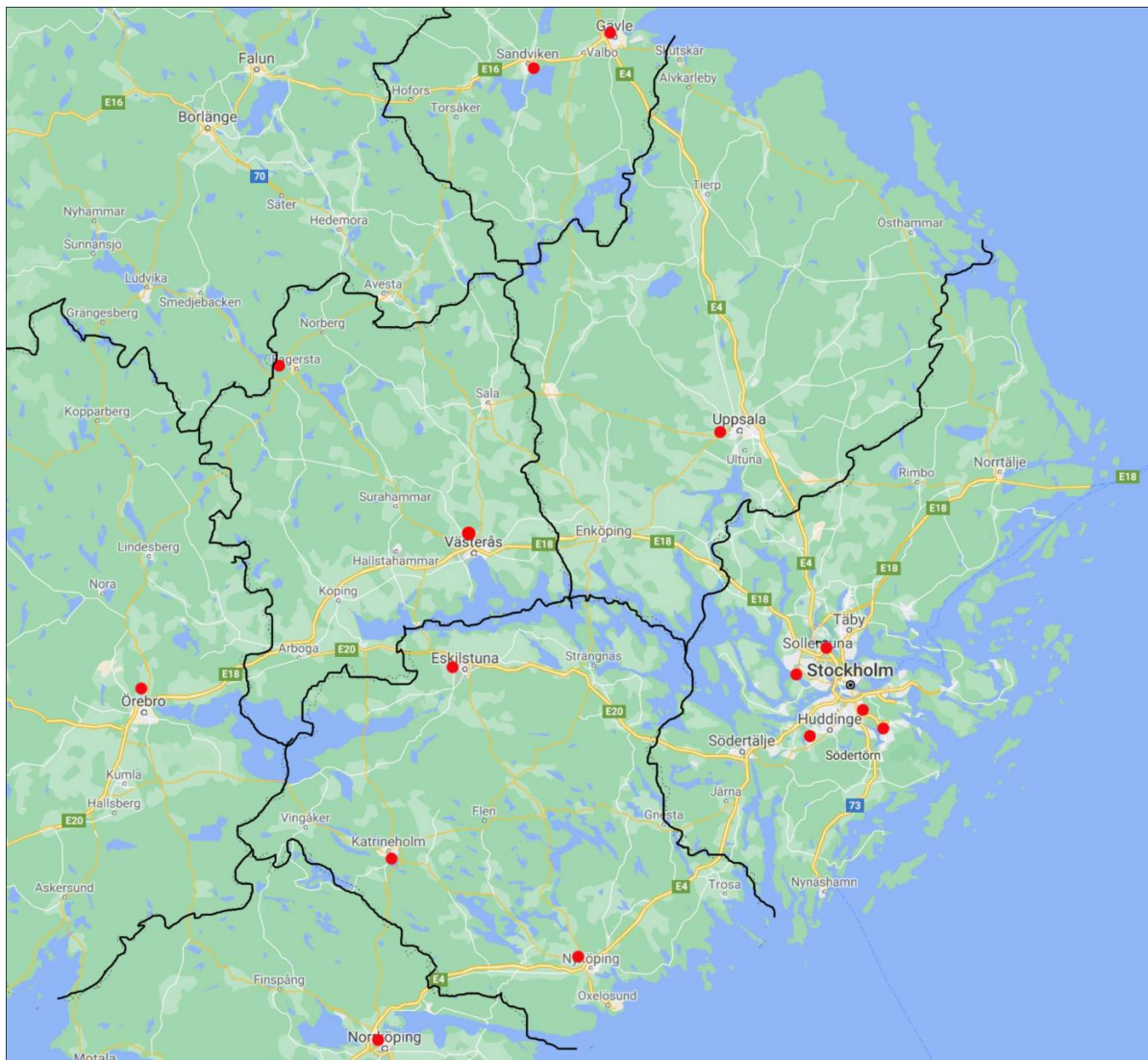

Bild 23. Krematorier i Stockholms län och inom ca 20 mils radie.

Bild 23 visar var krematorierna ligger i Stockholms och omgivande län. Med några undantag väljer alla begravningshuvudmän i länet det närmast belägna krematoriet. Våra undersökningar visar att de sammanlagda transporterna till och från krematorier är ca 50 000 mil årligen. Vi har då räknat med avståndet från varje kommuns huvudort till respektive krematorium. I verkligheten blir vissa transporter kortare än det vi räknat med och i vissa fall längre.

Vi har jämfört det verkliga transportavståndet med det kortaste möjliga, identifierat vilka resor som kan förkortas och därmed generera mindre utsläpp av växthusgaser.

Järfälla församling transporterar årligen ca 360 - 390 avlidna till Fagersta krematorium i 4-kistbilar. De skulle kunna spara ca 3 000 mil per år genom att kremera inom länet. Järfälla gjorde en upphandling 2017 och fann då att Fagersta var den ekonomiskt mest fördelaktiga lösningen. När vi nu har enhetlig

begravningsavgift är det inte möjligt att genom upphandling få lägre kostnader. Sollentuna avstod från att lämna offert på grund av kapacitetsbrist.

Pastoraten i Norrtälje kommun utför de flesta av sina kremationer i Uppsala. Beroende på hur många kistor som ryms i varje bil så skulle man kunna spara 450 - 1 800 mil årligen genom att transportera till Sollentuna. Nu har detta inte varit i alternativ eftersom Sollentuna saknar kapacitet för att ta emot alla avlidna från Norrtälje.

Från Hölö – Mörkö församling skickas ca 50 avlidna årligen till Nyköpings krematorium. Att transportera till Huddinge skulle vara en besparing på ca 50 mil per år.

Om vi följer närhetsprincipen skulle antalet kremationer i norra länet öka med 800 - 1000 per år. I södra länet skulle ökningen ligga kring 50 kremationer per år.

Ett annat att effektivisera transporterna är att köra avlidna i 1-kistbilar till en "mellanlagring" hos respektive begravningshuvudman och sedan transportera till närmsta krematorium i 4-kistbilar.

Uppdragskremationer

Samtliga begravningshuvudmän i länet har avtal med en eller flera krematoriehuvudmän. De huvudmän som tillhör Svenska kyrkan har i stort sett liknande avtal där det sannolika antalet kremeringar beräknas, utan att för den skull vara bindande. Stockholms stads avtal har en annorlunda form. Med undantag av Norrtälje/Uppsala hanteras ekonomin mellan huvudmännen genom faktureringar.

År 2018 utförde Stockholms stad 5 020 egna kremationer. Enligt avtal åtog man sig att kremera åt andra begravningshuvudmän samtidigt som andra krematoriehuvudmän kremerade åt staden. Nettot av detta samarbete blev att Stockholms stad åtog sig 1 174 kremationer åt Norr och 502 åt Söder. Motsvarande flöde mellan Norr och Söder var i stort sett obefintligt.

Detta samarbete syftar till att effektivisera verksamheten genom att omfördela kapacitetsbrister/överskott. Det finns goda förutsättningar att detta samarbete inte bara fortskrider utan även utvecklas i den takt som kremationskapacitet efterfrågas. Vi bedömer att nettot av uppdragskremationer kommer att öka i Stockholms stad och minska i norra och södra delen i motsvarande grad.

Stockholms stad har en relativt hög men sjunkande andel egna kremationer, ca 70%. Nacka och Huddinge betydligt lägre (ca 20%) men konstant andel egna. Sollentuna har lägst (ca 15%) men något ökande andel egna. Det är uppenbart att Nacka, Huddinge och Sollentuna inte kan driva sina krematorier enbart för eget intresse/skyldighet. Krematorierna finns där för att det behövs ur ett betydligt större geografiskt perspektiv. Huvuddelen av verksamheten har till syfte att hjälpa andra begravningshuvudmän att hantera sitt ansvar att erbjuda kremation.

Den enhetliga begravningsavgiften gör att det inte kan skapas några ekonomiska fördelar eller nackdelar att driva ett krematorium. Drivkraften att inneha ett krematorium grundas på att det är ett samhällsansvar som en begravningshuvudman frivilligt väljer att ta på sig under de övrigas

påhejande. Eftersom många krematorier har funnits under lång tid har traditionen också en stor betydelse.

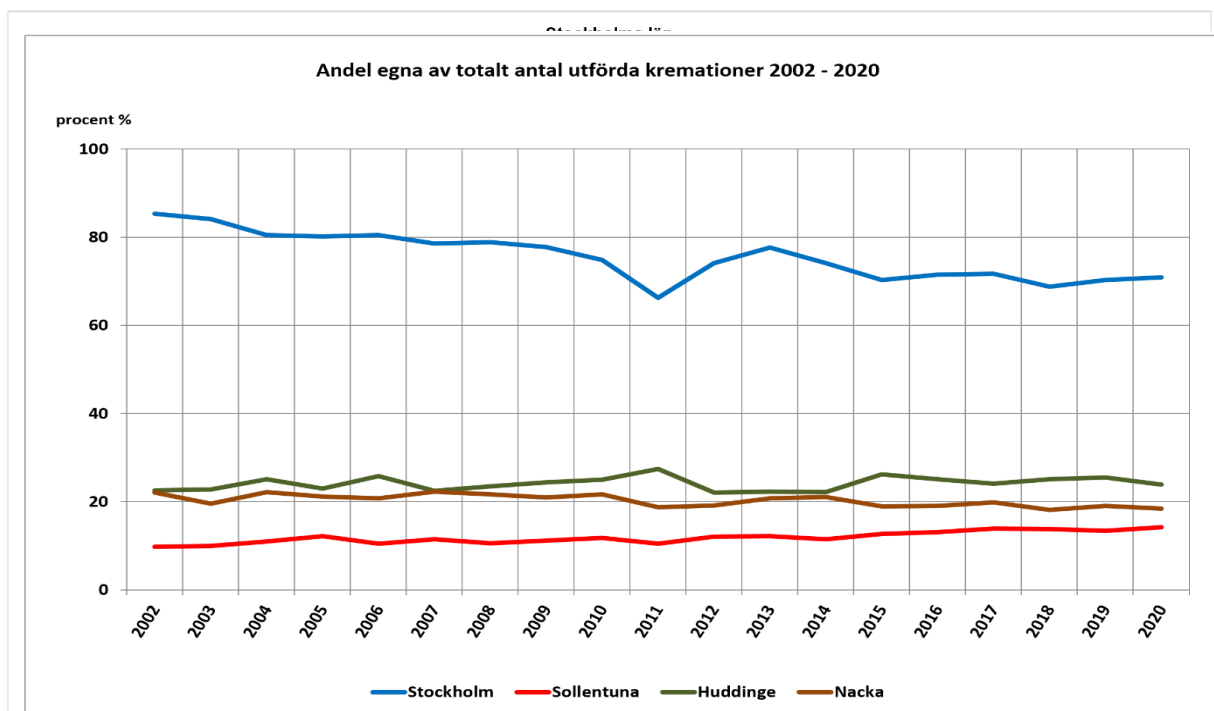

Bild 24. Andelen egna kremationer.

Bild 25. Antal avlidna år 2020. Vecka nr 1 och 53 är inte rättvisande eftersom de inte är hela kalenderveckor.

Krishantering

Som många andra samhällsviktiga verksamheter förutsätts att krematoriehuvudmännen har planer för att hantera en kris. Pandemin 2020 visade hur viktig en sådan planering är. Under vecka 15 var antalet döda 500 fler än normalt (bild 25).

Under framför allt våren 2020 tvingades krematorierna i Nacka och Sollentuna kremera på den absoluta gränsen till sin maximala kapacitet. Även andra krematorier nyttjade övertid för att klara behoven, men utan att vara så nära kapacitetsgränsen som Sollentuna och Nacka.

Det finns olika metoder för att identifiera och mäta ett krematoriums krishanteringsförmåga. Man kan mäta krishanteringsförmågan i personalplanering, systematiskt underhåll, kylutrymmen och/eller ytor för krisjordbegravningar. Så djupt kan vi inte gå i denna utredning. Vi gör här en teoretisk beräkning av kapaciteten som begränsar sig till samverkan med andra krematorier. Det ger i alla fall en tydlig bild av kapaciteten under en kris vid organiserad samverkan.

Vi förutsätter ett värsta scenario där alla krematorier i stort sett har fullt upp med sin egen verksamhet. De kan bara i begränsad omfattning stötta krematorierna i Stockholms län. Vi räknar med att de närmast liggande krematorierna kan avsätta 10% av sin kapacitet till Stockholm och de lite längre bort liggande kan avsätta 20% av sin kapacitet. Det motsvarar ungefär halv dags respektive en hel dags drift per ugn.

Som närliggande krematorier räknar vi Uppsala och Västerås. Som lite längre bort liggande räknar vi Eskilstuna, Nyköping, Gävle, Sandviken, Fagersta, Örebro, Katrineholm och Norrköping.

Tanken bakom de olika procentsiffrorna bygger på att krisen inte drabbar alla län samtidigt. De längre bort liggande krematorierna påverkas lite mindre/senare av krisen och kan erbjuda mer stöd än de närliggande. Här följer en tabell som visar effekterna av de olika stegen i vår kalkyl.

Kapacitet per vecka					
Steg	Årgård	Norr	Stockholms stad	Söder	Summa
1	Normal produktion	57	209	86	352
2	Övertid	17	63	26	106
3	Omfördelning till de två närmaste	11	11	11	34
4	Omfördelning till längre bort liggande	69	69	69	207
	Summa kremationer under en vecka	155	352	192	699

Bild 26. Tabellen visar effekten av de olika stegen i beredskapsplaneringen.

Genom att maximalt utnyttja krematoriernas kapacitet och samverka med kringliggande län torde en försiktig beräkning visa på att länet klarar att ta emot ca 700 avlidna för kremation per vecka varav en tredjedel transporteras vidare till andra län. Vi bedömer också att det är en relativt uthållig förmåga (månad). Kremationskapaciteten motsvarar ca 800 avlidna vilket är samma antal avlidna som under den värsta veckan under pandemin våren 2020.

Kylkapacitet

Kylutrymmen är en helt nödvändig del i driften av ett krematorium. Genom att förvara avlidna i kylutrymmen kan en tillfällig toppbelastning jämnas ut över flera dagar. Ett väl tilltaget kylutrymme ger också möjlighet att ta emot avlidna även om verksamheten måste avbrytas av till exempel tekniska skäl.

Även bårhusens kylutrymmen är en del av krematoriernas process. I början av pandemin 2020 samlades många avlidna i bårhusen utan att transporteras vidare till krematorium. Krematorierna fick inte kistor i proportion till antal avlidna. Efter hand blev situationen på bårhusen sådan att många avlidna, utan de anhörigas beställning, lades i kista för att kunna transporteras vidare. I stället för kontinuerlig tillförsel från pandemins början kom kistorna senare till krematorierna som en flodvåg.

Den genomsnittliga kylkapaciteten i Sverige är ca 16 arbetsdagar till full kyl. Huddinge och Nacka ligger omkring detta medelvärde, Stockholm ligger över och Sollentuna ligger markant lägre.

Krematorium	Antal arbetsdagar till full kyl
Huddinge	15,4
Nacka	12,5
Sollentuna	6,2
Stockholm	24,1

Bild 27. Antal dagar till full kyl om krematoriet stängs.

Slutsats

Norra delen av länet har den svagaste förmågan att hantera en kris. Både kremationskapaciteten och antalet kylrumsplatser skulle behöva ökas för att motsvara en god krisplanering och stå i paritet med de två andra delarna av länet.

Våra kalkyler är gjorda med data från år 2018. Om vi flyttar oss 10 - 20 år framåt minskar förmågan att hantera en kris allt eftersom det normala antalet kremationer ökar. Marginalerna blir mindre.

Sammanvägning

Vi har nu redovisat ett antal faktorer som avgör hur kremationsbehovet kommer att se ut år 2050:

- befolkningsutveckling,
- dödsfallsutveckling,
- kremationsfrekvens,
- transporter,
- uppdragskremationer och
- krishantering.

Någon vetenskaplig metod att väga samman dessa faktorer har vi inte funnit. Vi försöker i stället att mot de redovisade förhållandena göra kvalificerade bedömningar. Ett krematorium kapacitet är flexibel. Man kan tillfälligt minska verksamheten genom att inte starta ugnen en dag eller öka verksamheten genom övertid. Våra beräkningar varken kan eller behöver vara exakta.

Verksamhetens art ger våra prognoser ett visst spelutrymme.

Men eftersom det är en stor investering att utvidga ett krematorium med en ugn eller bygga ett nytt krematorium (100 - 120 mkr) så det är angeläget att hitta optimala placeringar av optimalt antal ugnar fram till åtminstone år 2050.

Vi har vägt samman de fakta och argument vi redovisat ovan och satt siffror på våra bedömningar. I bild 28 visar vi det framtida behovet av kremationskapacitet i länets olika delar år 2050.

Faktor	Behov år 2050		
	Norra länet	Stockholms stad	Södra länet
Befolkningsutveckling	7 200	9 400	5 500
Dödsfallsutveckling	-1 000	-2 100	-1 400
Kremationsfrekvens	300	100	-200
Prognos år 2050	6 500	7 400	3 900
Antal ugnar	4,9	5,6	3,0

Bild 28. Kremationsbehovet på lång sikt.

Sett över tid antar vi att utvecklingen är ganska linjär. Först när kapaciteten är utbyggd kan alla begravningshuvudmän anlita ett närliggande krematorium inom länet.

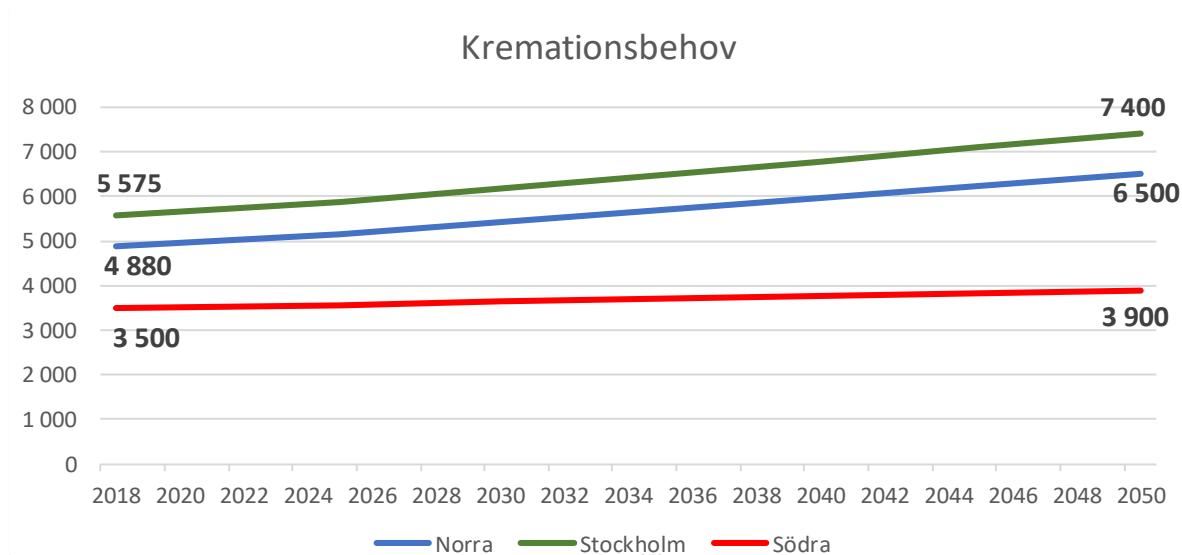

Bild 29. Kremationsbehov i Stockholms län fram till år 2050.

Överväganden

Kapacitetsöverskottet i länet är just nu ca 2 200 kremationer. Men kapaciteten är ojämnt fördelad. Det finns ett stort kapacitetsunderskott i norr, visst överskott i söder och ett stort överskott i Stockholms stad (bild 30).

	Kapacitet	Nutid		2050	
		Behov	Över-/underskott	Behov	Över-/underskott
Norr	2 640	4 900	-2 260	6 500	-3 860
Stockholms stad	9 600	5 600	4 000	7 400	2 200
Söder	3 960	3 500	460	3 900	60
Summa	16 200	14 000	2 200	17 800	-1 600

Bild 30. Över- respektive underskott på kremationskapacitet i nutid och i framtid.

Denna brist i norr hanterar begravningshuvudmännen genom att transportera avlidna till andra krematorier än till det närmaste. Flödet visas i bild 31. Stockholms stad, Uppsala, Fagersta och Nyköping tar emot flest uppdragskremationer. På detta sätt har länet lyckats hantera sin ojämna kapacitet.

Länets överkapacitet på 2 200 kremationer kommer till år 2050 att vara helt förbrukat och övergått till ett underskott på 1 600 kremationer. Krishanteringsförmågan kommer att vara otillräcklig många år tidigare.

Stockholms stad har med sin utbyggnad säkrat sina behov på sikt. Under de närmaste 10 - 20 åren har staden ett kapacitetsöverskott som används till uppdragskremationer. Underskottet finns inom Svenska kyrkans församlingar/pastorat. Som tidigare nämnts är detta två olika huvudmannaskap som driver samma verksamhet i olika ekonomiska flöden som inte har annat gemensamt än det som avtalas. Om Svenska kyrkans församlingar ska kunna ta del av Stockholms överkapacitet på ett ännu bättre sätt krävs att de bilaterala avtalen ersätts med gemensamma överläggningar.

Nutid					
	Stockholms stad	Uppsala	Fagersta	Nyköping	Summa
Uppdragskremationer	2 100	700	400	100	3 300

Bild 31. Uppdragskremationer från i första hand norra delen av länet men i viss mån även från södra.

De högra (blå) kolumnerna i bild 30 beskriver den situation vi successivt närmar oss. I norr finns ett underskott på 3 860 kremationer, i Stockholm finns ett överskott på 2 200 kremationer och i söder ett överskott på 60 kremationer.

Vi ska här granska om man genom liknande omfördelning som idag även kan klara det framtida underskottet i norr. Utan särskilda studier antar vi att mottagande krematorier kommer att ha ett ökat antal egenkremationer på grund av befolkningsökning. Det medför att utrymmet för uppdragskremationer blir mindre än idag.

Eskilstuna kommer de närmaste åren att ha byggt ut sitt krematorium med en ugn. Vi räknar med att de då kan ta ca 500 uppdragskremationer från Stockholms län.

Vi ser tre alternativa lösningar. Bild 32 visar hur många uppdragskremationer krematorierna förväntas ta emot i de olika alternativen. Som uppdragskremation räknar vi i just detta fall kremationer som kommer från annan länsdel eller annat län. Vi ska nu studera om underskottet i norra delen kan lösas med uppdragskremationer.

Historiskt har Stockholm stad (Råcksta) kremerat åt församlingar/pastorat på Ekerö, i Solna, Sundbyberg och Upplands Bro. Deras geografiska belägenhet talar för att det är en rimlig lösning även om Sollentuna ligger bättre till för alla utom Ekerö. Sammanlagt tar Stockholms stad ca 1 200 uppdragskremationer från dessa begravningshuvudmän.

Men även andra begravningshuvudmän skickar uppdragskremationer till Stockholms stad; allt från enstaka kremation till 100. Sammanlagt tar Stockholms stad idag emot ca 2 000 uppdragskremationer från södra och norra delen.

Så höga volymer av uppdragskremationer kan naturligtvis inte vara aktuella år 2050 eftersom staden egna kremationer kommer att öka. Vi beräknar att staden kan utföra hälften så många uppdragskremationer åt norra delen av länet år 2050, dvs 750 st.

Frågan är också hur långt köravstånd som är acceptabelt. Det finns flera aspekter. Man måste ställa kostnader och miljöpåverkan vid transporter mot kostnader och miljöpåverkan vid byggandet av ett krematorium. En sådan omfattande analys ligger inte inom denna utrednings ram. Det handlar också om att använda personalresurser på effektivaste sätt. Det finns också en etisk aspekt på hur man ser på att köra avlidna fram och tillbaka långa sträckor. Om Stockholms län skulle ha det antal ugnar som är proportionellt mot befolkningen skulle det finnas 19 ugnar. I verkligheten finns det 13 stycken.

Vi kan inte döma av denna fråga, men förbehåller oss ändå rätten att ha en synpunkt. I Sveriges mest tätbefolkade län borde begravningshuvudmännen ha tillgång till ett krematorium inom fem mil.

Norra länets kremationer 2050									
	Sollentuna	Stockholms stad	Uppsala	Fagersta	Nyköping	Eskilstuna	Katrineholm	Västerås	Summa
Alt 1	2 640	750	300	400				0	4 090
Alt 2	2 640	750	1 300	400		500		0	5 590
Alt 3	2 640	750	1 300	400	200	500	700	0	6 490

Bild 32. En sammanställning över hur underskott på kremationskapacitet kan hanteras genom uppdragskremationer.

Alternativ 1

Detta alternativ är en fortsättning på dagens situation. Västerås ligger relativt nära sitt kapacitetstak redan idag och kan inte räknas med att ta några uppdragskremationer.

Skillnaden med dagens situation är att alla fem krematorierna hamnar omkring sitt kapacitetstak. Förmågan att hantera en kris blir, om inte obefintlig, så i alla fall starkt begränsad. Transportsträckorna är inte obetydliga. Vi ser inte att detta är ett möjligt alternativ.

Alternativ 2

Krematoriehuvudmannen i Uppsala har övervägt att bygga ut med ytterligare en ugn för att kunna fortsätta med uppdragskremationer från Stockholms län. I detta alternativ har vi därför adderat beräkningarna krematoriet i Eskilstuna samt den nya ugnen i Uppsala.

Om uppdragskremationerna fördelas på klokaste sätt kommer varje krematorium att hamna ca 300 kremationer under sitt kapacitetstak.

Resurser i de omkringliggande länen som skulle ianspråkta vid kris är i detta alternativ redan upptagna av uppdragskremationer vid en normalsituation. Förmågan att hantera en kris är bättre än i alternativ 1 men fortfarande svag.

Det blir också fler begravningshuvudmän som får längre transporter än idag. Betydligt längre än de fem mil vi anser rimligt. Det skulle i första hand gälla begravningshuvudmännen i Sigtuna, Vallentuna, Upplands Väsby, Upplands Bro och Österåker.

Vi ser inte att alternativ 2 är ett rimligt alternativ men begravningshuvudmännen i de berörda kommunerna står närmast för att avgöra frågan.

Alternativ 3

I det tredje alternativ räknar vi med uppdragskremationer i alla väderstreck. Vi tänjer lite extra på transportavstånden så att alla krematoriehuvudmän kommer med i beräkningen.

Detta alternativ leder till att begravningshuvudmännen i de södra kommunerna ska transportera avlidna till Nyköping, Eskilstuna och Katrineholm. I sin tur behöver Stockholms stad köra avlidna till Huddinge och Nacka för att deras hela kapacitet ska utnyttjas. Vilket i sin tur medför att fler begravningshuvudmän från norr behöver köra till krematorierna i Stockholms stad för att nyttja deras kapacitet. Hela transportflödet flyttas ett steg söderut.

En sådan omflyttning innebär att Stockholms stad på något sätt övergår till att ta ett länsansvar snarare än att ta ansvar för den egna befolkningen. Alternativ 3 innebär också en markant ökning av transporterna med negativa effekter för miljö och ekonomi. Transportlogiken gör alternativet mycket känsligt för störningar. Vi bedömer att detta alternativ är otänkbart även om kapaciteten är tillräcklig.

Slutsats

Vi anser att norra delens underkapacitet inte kan lösas med fler uppdragskremationer. Befolkningen i berörda län är ca 2,5 miljoner invånare. Att driva en samhällsviktig verksamhet på så osäker grund betraktar vi som otänkbart.

Förr eller senare behöver det byggas ett nytt krematorium i norra Stockholm. Krematoriet bör förses med två ugnar varav minst en ska vara anpassad för stora kistor. Krematoriet bör vara förberett för minst ytterligare en ugn.

Med hänsyn till varifrån kapacitetsunderskottet härrör är nordöstra delen av Stockholms län det mest transportekonomiska läget. Begravningsplatsen i Täby kyrkby ligger lämpligt till vad avser både avstånd och bra trafikleder.

Ett annat alternativ är Görvälns griftegård som ligger i Järfälla församling. Församlingen tog fram en plan och fick tillstånd att bygga ett krematorium med en ugn redan år 2017. Av i första hand ekonomiska skäl lades planen på is. Med nya förbifart Stockholm är Görvältn också en lämplig plats.

Under utredningens gång har vi haft kontakt med både Täby och Järfälla församlingar vilka bägge är försiktigt positiva till att anlägga ett krematorium vid Täby kyrkby respektive Görvälns griftegård.

Om pastoraten i Norrtälje kommun anlitar ett tänkt krematorium i norr minskar Uppsalas behov så mycket att Uppsala kan överväga att avstå från att bygga ut krematoriet med en ugn. Huruvida

Uppsala har behov att bygga om sitt krematorium av tekniska skäl är inte en fråga för denna utredning.

Själva anläggandet av ett krematorium kräver flera års arbete med till exempel kommunens fysiska planering och olika myndigheters tillstånd. Av naturliga skäl går vi inte in på dessa områden i denna utredning.

För att undersöka om förslaget med ett krematorium i Täby eller Järfälla är tillräckligt rustikt för att klara en kris upprepar vi kriskalkylen och adderar två ugnar i norr. Resultatet blir då gynnsammare. Totalt klarar länet nästan 800 kremationer per vecka inklusive omfördelningar till andra län. Det motsvarar ca 950 avlidna, dvs ca 150 fler än under den värsta pandemiveckan 2020 (bild 33).

De förutsättningar vi antagit (10 respektive 20%) är inte huggna i sten. De är antaganden som kan vara för låga eller för höga. Om vi skulle fördubbla dessa siffror så skulle krishanteringsförmågan stiga till ca 1 250 avlidna. Det är vår bedömning att alternativet med ett nytt krematorium i norr skulle skapa en rustik verksamhet som klarar sig under en ganska omfattande kris.

Kapacitet per vecka med fyra ugnar i norr					
Steg	Åtgärd	Norr	Stockholms stad	Söder	Summa
1	Normal produktion	115	209	86	410
2	Övertid	34	63	26	123
3	Omfördelning till de två närmaste	11	11	11	34
4	Omfördelning till längre bort liggande	69	69	69	207
	Summa kremationer under en vecka	230	352	192	773

Bild 33. Tabellen visar krishanteringskapaciteten med ett nytt krematorium i Täby.

Förslag

Sammanfattningsvis finns 37 begravningshuvudmän och 4 kremationshuvudmän som i två skilda ekonomier ska begagna sig av, eller tillhandahålla, en enhetlig och likvärdig kremationsverksamhet utan någon övergripande aktör som anger riktning eller svarar för samverkan. Det är komplicerad beslutssituation.

Våra förslag omfattar flera åtgärder av olika slag och över tid. Åtgärderna är inte förtecknade i någon slags prioriteringsordning. De är alla lika nödvändiga och utgör en helhet där ingen åtgärd kan ryckas bort utan att helheten går förlorad. Vårt förslag består av följande fem punkter.

Nytt krematorium i norr

Ett nytt krematorium anläggs vid Täby begravningsplats eller Görvälns griftegård med plats för två ugnar varav minst en ska vara anpassad för stora kistor. Krematoriet ska vara förberett för utbyggnad av ytterligare minst en ugn. Det ska finnas god kylrumskapacitet och även den ska vara utbyggnadsbar.

Renovering av Silverdals krematorium

Krematoriet i Sollentuna har en hög beläggning och är samtidigt i behov av renovering och en utökning av antalet kylrumspplatser. Sollentuna har sedan några år planer på att göra en teknisk renovering. Men av olika orsaker har planerna skjutits fram. Med ett nytt krematorium i norr är det tillräckligt att Silverdal behåller sin nuvarande kapacitet med två ugnar. Dessutom gör det fysiska läget en utbyggnad komplicerad och dyr vilket ytterligare talar mot en utbyggnad.

Som enda krematorium i norr är Sollentuna en kritisk resurs. Vi anser att inom några få år behöver Silverdals krematorium vara bättre tekniskt rustat och med ökad kylkapacitet. Under renoveringen behöver krematoriet stängas ned och ca 2 800 kremationer flyttas till andra krematorier – i första hand Stockholm.

Renovering av Storkällans krematorium

Nacka krematorium har också hög beläggning och är i behov av omfattande renovering. Som en första åtgärd att minska belastningen föreslår vi att ett antal kremationer flyttas till S:t Botvids krematorium.

Storkällans krematorium är inte en lika kritisk resurs som Silverdal eftersom S:t Botvid och Nya krematoriet har ledig kapacitet och kan överta kremationer från Nacka. Det innebär inte att behovet av renovering är mindre, men lättare att planera. Mycket talar för att renoveringen av Storkällan kan bli mer omfattande än den som erfordras i Silverdal. En utredning har redan diskuterats i församlingen och vi föreslår att en sådan påbörjas snarast.

Renovering av S:t Botvids krematorium

Krematoriet i Huddinge kan öka sin beläggning genom att överta kremationer från Nacka. Vissa renoveringar behöver göras.

Forum för samverkan

Kremationsverksamheten i Stockholms län omsätter drygt 60 mkr. De fyra huvudmännens verksamhet är i hög grad integrerade med varandra vilket märks genom det stora antalet uppdragskremationer, stöd som ges under renoveringsperioder och samarbete vid kriser. Trots detta saknas ett samverkansorgan som kan skapa ökad effektivitet, mindre miljöpåverkan och en mer rustik verksamhet.

Ett fundament för samverkan är avtalen (64 st) mellan alla berörda huvudmän. Det behövs en samlad bild av avtalssituationen för att skapa bästa helhetslösning över tid. Avtalen bör inkludera åtaganden vid kriser.

Denna utredning lyfter fram fem konkreta förslag som berör alla församlingar/pastorat i länet. Några blir intensivt involverade, andra mer perifert. Det är de fyra krematoriehuvudmännens enskilda beslut och de 37 begravningshuvudmännens enskilda ställningstaganden som gemensamt kommer att forma krematoriestrukturen i länet. Många frågor återstår att lösa och nya lär dyka upp längs vägen.

Man kanske skulle önska sig att länsstyrelsen, Stockholms stift, Svenska kyrkans kansli, SKKF eller någon annan organisation hade mandat att ta beslut kring utredningens förslag. Men så är det inte.

Vi föreslår därför att det bildas ett forum i länet för samarbete kring kremationsfrågor. Till ett sådant samarbete kan också Gotlands domkyrkoförvaltning inbjudas när gemensamma frågor behandlas.

Vi tänker oss ett forum där organisationsgränser och finansieringssystem inte ligger i vägen för optimala lösningar. Vi tänker oss ett forum där berörda kan lyfta sina reflektioner och fördjupa sina frågor. Vi tänker oss ett forum där berörda aktörer kan ställa sig bakom ett förslag så att den huvudman som ska fatta det exekutiva beslutet känner sig trygg med omgivningens stöd. Vi tänker oss att forumet ska fokusera på följande områden:

- avtal om kremationstjänster,
- uppdragskremationer på sikt,
- flödet av kremationer,
- krishantering,
- kylkapacitet i både bårhus och krematorier och flöden däremellan,
- nedstängning av krematorier för underhåll och reparation,
- personalförsörjning,
- uppdatering av uppgifter om kapacitet och behov samt
- finansiering av investeringar.

Vi föreslår att SKKF får förtroendet att hålla i trådarna för att bilda detta forum för samverkan i kremationsfrågor i Stockholms län. SKKF:s uppgift skulle bli att förbereda, kalla till och leda ett konstituerande möte. Deltagare i mötet föreslås vara de fyra kremationshuvudmännen, några större begravningshuvudmän samt andra begravningshuvudmän i länet som har intresse i frågan. Efter mötet kommer SKKF inte att ta någon roll i det bildade forumet utan överlämna stafettpippen till den ordförande som utses på det konstituerande mötet.

Det är vår förhoppning att remissvaren kan ge SKKF detta mandat så att processen mot en efter behovet anpassad och robust krematoriestruktur kan inledas snarast.

Begravningshuvudmän i Stockholms län

Stift	Kontrakt	Begravningshuvudman
Stockholms stift	Birka kontrakt	Ekerö pastorat
Stockholms stift	Birka kontrakt	Färingsö församling
Stockholms stift	Huddinge och Botkyrka kontrakt	Botkyrka församling
Stockholms stift	Huddinge och Botkyrka kontrakt	Huddinge pastorat
Stockholms stift	Roslags kontrakt	Täby församling
Stockholms stift	Roslags kontrakt	Vallentuna församling
Stockholms stift	Roslags kontrakt	Vaxholms församling
Stockholms stift	Roslags kontrakt	Össeby-Garns församling
Stockholms stift	Roslags kontrakt	Österåkers pastorat
Stockholms stift	Sollentuna kontrakt	Ed församling
Stockholms stift	Sollentuna kontrakt	Fresta församling
Stockholms stift	Sollentuna kontrakt	Hammarby församling
Stockholms stift	Sollentuna kontrakt	Järfälla församling
Stockholms stift	Sollentuna kontrakt	Sollentuna församling
Stockholms stift	Solna kontrakt	Danderyds församling
Stockholms stift	Solna kontrakt	Lidingö församling
Stockholms stift	Solna kontrakt	Solna församling
Stockholms stift	Solna kontrakt	Sundbybergs församling
Stockholms stift	Södertörns kontrakt	Haninge pastorat
Stockholms stift	Södertörns kontrakt	Tyresö församling
Stockholms stift	Värmdö kontrakt	Boo församling
Stockholms stift	Värmdö kontrakt	Djurö, Möja och Nämdö församling
Stockholms stift	Värmdö kontrakt	Gustavsberg-Ingarö församling
Stockholms stift	Värmdö kontrakt	Nacka församling
Stockholms stift	Värmdö kontrakt	Saltsjöbadens församling
Stockholms stift	Värmdö kontrakt	Värmdö församling,
Strängnäs stift	Nynäs kontrakt	Grödinge församling
Strängnäs stift	Nynäs kontrakt	Nynäshamns församling
Strängnäs stift	Nynäs kontrakt	Salem församling
Strängnäs stift	Nynäs kontrakt	Sorunda församling
Strängnäs stift	Nynäs kontrakt	Ösmo-Torö församling
Strängnäs stift	Södertälje kontrakt	Hölö-Mörkö församling
Strängnäs stift	Södertälje kontrakt	Järna-Vårdinge pastorat
Strängnäs stift	Södertälje kontrakt	Södertälje pastorat
Strängnäs stift	Södertälje kontrakt	Turinge-Taxinge pastorat
Uppsala stift	Upplands södra kontrakt	Kungsängen-Västra Ryds församling
Uppsala stift	Upplands södra kontrakt	Märsta pastorat
Uppsala stift	Upplands södra kontrakt	Roslagens västra pastorat
Uppsala stift	Upplands södra kontrakt	Roslagens östra pastorat
Uppsala stift	Upplands södra kontrakt	Sigtuna församling
Uppsala stift	Upplands södra kontrakt	Stockholms stad